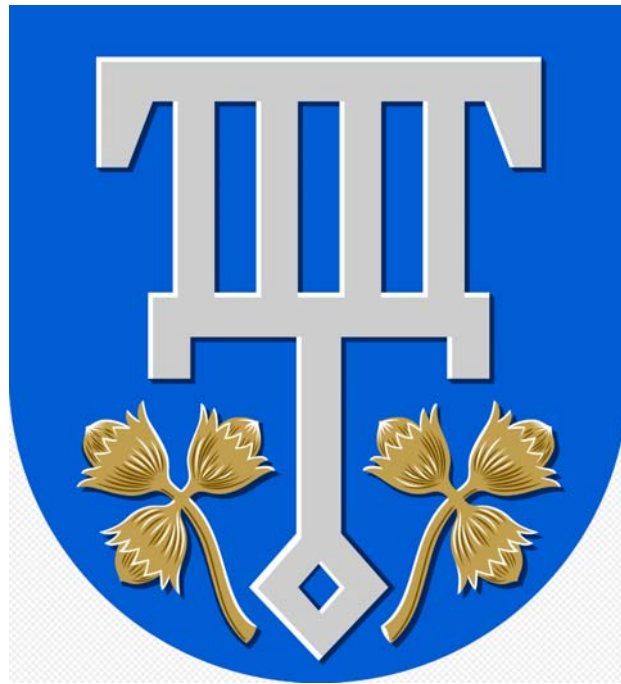

ARVIOINTIKERTOMUS 2024

Tarkastuslautakunta 21.05.2025

Sisällys

1. Puheenjohtajan katsaus.....	1
2. Tarkastuslautakunnan toiminta.....	3
3. Talouden analyysi.....	4
3.1 Investointien toteutuminen	9
3.2 Talousarvion käyttötalouden sitovien erien toteutuminen	10
4. Strategiasta johdettujen tavoitteiden toteutuminen.....	12
4.1 Konsernipalvelut.....	16
4.2 Kaupunkirakenne	19
4.2.1 Tekninen toimi	21
4.2.2 Kaupunkikehitys.....	24
4.2.3 Ympäristöterveyspalvelut.....	24
4.3 Sivistys	25
4.4 Konserniyhteisö.....	27
4.4.2 Lohjan Vuokra-asunnot Oy	29
4.4.3 Lohjan Liikuntakeskus Oy	30
4.4.4 Lohjan Liikuntahallit Oy.....	31
5 Muut havainnot	32
5.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	32
6 Tarkastuslautakunnan esitys	35
7 Arviointikertomuksen hyväksyminen	36

1. Puheenjohtajan katsaus

Vuosi 2024 oli ennusteista poiketen taloudellisesti positiivinen. Tilikauden tulos oli noin 2,7 milj. euroa ylijäämäinen.

Verotulot ylittyivät, mitä oli ennustettukin, ja ylitys johtui niin sanotuista verohännistä, joita kertyi 7,4 milj. euroa. Todellinen toiminnallinen tulos olisi ollut negatiivinen. Tulevaisuudessa vuodet ovat haasteellisempia raskaat investointitarpeet huomioiden. 50 miljoonan euron kumulatiivinen ylijäämä odottaa miinusmerkkisiä tilinpäätöksiä.

Vuoden aikana on uusista päätöksistä valitettu, ja vanhat päätökset ovat saaneet lopullisen pisteen.

Valon Koneen yritystuen valitus eteni Hallinto-oikeuteen, kaivurivalituksesta tuli vapauttava päätös, Hiidenlinnan valitus sai pisteen, kun KHO ei antanut valituslupaa. Hallintojohtajan valinnasta jatkui valituskierte, mutta loppuu se joskus tämäkin, ja koko prosessilta olisi välttytty, jos valinta olisi aikanaan tehty avointa hakumenettelyä noudattaen.

Lohjan Yrittäjien valitus maapoliittisesta ohjelmasta meni osittain läpi hallinto-oikeudessa, ja Lohjan kaupungille jäi tulkittavaa päätöksen jälkeenkin.

Lohjan työpaikkajupakka AVIn ja kaupungin välillä oli jo melkein unohdettu, mutta AVI teki asiasta tutkintapyyntöä Länsi-Uudenmaan poliisille ja lopullista päätöstä odotellaan.

Yllättävää oli henkilöstöjohtajan irtisanoutuminen, ja virka täytettiin pikaisesti vuoden 2025 puolella. Samoin käynnistettiin kaupunginjohtajan hakuprosessi ja valinta tehtiin huhtikuussa 2025.

Länsirata odottaa valtiovallan lopullista päätöstä rahoitusosuudesta ja mahdollista rakentamispäätöstä. Hanke loisi Lohjalle kasvumahdollisuuksia toteutuessaan.

Lohjan sairaalan synnytysosaston lakkauttaminen puhutti niin lohjalaisia kuin lähikuntienkin asukkaita. Oikaisuvaatimuksia lähetettiin, mutta osa ei mennyt perille säädetyssä ajassa johtuen inhimillisestä erehdyksestä. Äänestyksistä huolimatta HUSin hallitus päätti lopettaa synnytykset Lohjalla.

Vuoden 2024 aikana merkittäviä investointeja käynnistyi ja osaa tulevia investointeja suunniteltiin. Taimiston huoltorakennuksen kilpailutus keskeytettiin ja pohdinnassa oli miten halpuuttaa kohteen rakennuskustannuksia. Onko meille tullut melkein pä säännöksi se, että poikkeuksetta kohteiden kustannukset karkaavat ja on pakko rakentaa, kun saadaan valtiolta avustusta? Naapurikunnassa vastaavia kohteita rakennetaan jostakin syystä halvemmalla kuin meillä. Harjulle on suunnitelmassa suuri rakennushanke, ja kustannukset ovat kymmeniä miljoonia.

Laurentius-talossa todetut sisäilmaongelmat ovat johtuneet rakennusteknisistä ongelmista. Näitä syitä ja seurauksia pohditaan vielä. Kuka korjaa ja maksaa kustannukset? Järnefeltin hallin katsomo pienehen melkein puolella, koska hankesuunnitelmassa ei ollut huomioitu turvaetäisyyksiä. Lautakunta pahoitteli asiantuntijoiden tekemää virhettä.

Liessaaren silta suljettiin turvallisuussyistä ja pikaisesti rakennettiin väliaikainensilta. Nykyinen silta puretaan ja rakennetaan uusi. Rakennuskustannusten on toivottavaa pysyä raameissaan.

Paloniemen huvimajan siirto työllisti niin hanketyöryhmää kuin virkamiehiäkin sekä päättäjiä. Rahaakin on kulunut, vaikka yhtään lautaa ei ole vielä vaihdettu.

Positiivisia asioita tältä vuodelta on mm. Mäntynummen monitoimijatalon suunnittelun eteneminen. Oppilaat siirrettiin lukiolta vapautuneisiin väistötiloihin, ja aika näyttää minkäköinen koulukampus Mäntynummeen tulee.

Kiitän kaupungin henkilöstöä ja luottamushenkilöitä avoimesta ja antoisasta vuorovaikutuksesta tämän neljän vuoden aikana. Kiitän lautakunnan sihteeriä, tilintarkastusyhteisöä ja tarkastuslautakunnan jäseniä aktiivisesta toiminnasta tarkastustehtävässämme.

Lohjalla 21.5.2025

Jarmo Aho

2. Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunnan on kuntalain §:n 121 mukaisesti arvioitava, ovatko valtuuston tilikaudelle asetamat toiminnan ja talouden tavoitteet kaupungissa ja kaupunkikonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Arviointi kohdistuu kaupungin omalle toiminnalle asetettujen tavoitteiden ohella kaupungin tytäryhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Tämä arviointikertomus koskee vuotta 2024.

Lohjan kaupungin tarkastuslautakuntaan kuuluvat seuraavat jäsenet sekä heidän varajäsenensä:

Jarmo Aho, puheenjohtaja	(Jukka Peippo)
Merja Eräpolku, varapuheenjohtaja	(Lassi Hyttinen)
Paul Packalén	(Ari Pihlström)
Jarmo Malinen	(Heidi Saario)
Susanne Sjöblom	(Sari Lahdelma)
Kristian Sarvi	(Liisa Jääskeläinen)
Pirjo Riikonen	(Janne Gren)

Toiminnan arviointia tehdään tarkastuslautakunnan kokouksissa saatujen tietojen perusteella. Kertomus on lautakunnan käsitys siitä, miten kaupunginhallitus, muut kunnan viranomaiset ja kaupungin tytäryhteisöt ovat onnistuneet valtuuston tahdon toteuttamisessa.

Tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisina pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista. Myös muu kuin tilinpäätöksen yhteydessä annettava raportointi valtuustolle on mahdollista, kun tarkastuslautakunta katsoo esimerkiksi asian kiireellisyyden tätä vaativan.

Tarkastuslautakunta on seurannut toimielimien toimintaa ja kuullut kokouksissaan kaupunginjohtajaa, talousjohtajaa, henkilöstöjohtajaa, sekä muita johtavia viranhaltijoita. Tarkastuslautakunta on tutustunut vuoden 2024 talousarvioon ja taloussuunnitelmaan 2025–2026 sekä tilinpäätökseen 2024. Valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista sekä kaupungin koko toimintaa on arvioitu kokouksissa saadun tiedon, saatujen ennakkoselvitysten ja tilinpäätöksen perusteella.

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu valvoa luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Lautakunta käsitteli ja saattoi valtuustolle tiedoksi uudet sidonnaisuusilmoitukset.

Tilintarkastus

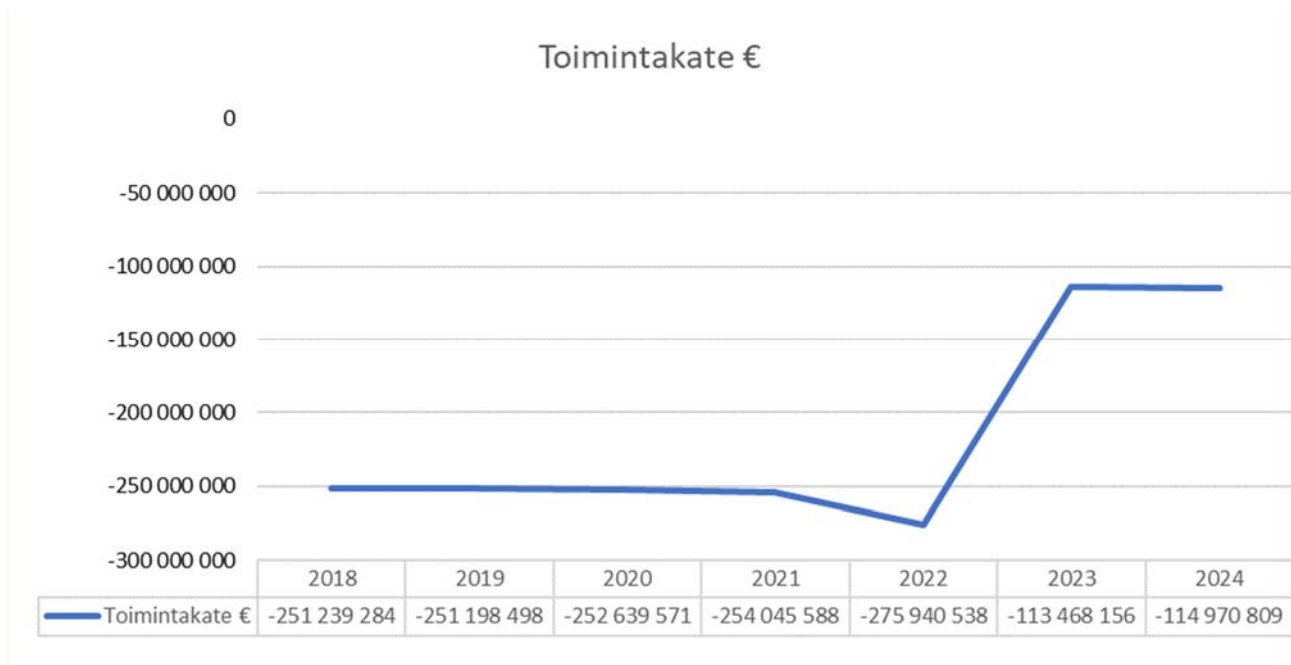
Kunnan tilintarkastusyhteisönä toimi tilikaudella 2024 BDO Audiator Oy, päävastuullisena tilintarkastajana JHT, HT Tove Lindström-Koli. Tarkastuslautakunta seurasi tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista. Tilintarkastaja esitteli lautakunnalle tarkastussuunnitelmansa ja raportoi tarkastuslautakunnalle tilikautta 2024 koskevista asioista.

3. Talouden analyysi

Lohjan kaupungin tilikausi 2024 toteutui 2,7 milj. euroa ylijäämäisenä. Tässä kappaleessa esitetään eräitä tunnuslukuja ja havaintoja tilikauden tuloksen muodostumisesta sekä kaupungissa että kaupunkikonsernissa.

Kaupungin toimintatuotot olivat noin 90 milj. euroa. Tuotot ylittivät muutotalousarvion noin 2,5 milj. eurolla. Toimintakulut kasvoivat edellisestä vuodesta toteutuen noin 205 milj. euron tasolla. Vuonna 2023 toimintakuluja oli yhteensä 201 milj. euroa.

Toimintakate kuvaa toimintakulujen ja -tuottojen välistä erotusta, joka kunnallistaloudessa on aina miinusmerkkinen, koska verotulot ja valtionosuudet esitetään tuloslaskelmassa vasta toimintakatteen jälkeen. Toimintakate ilmoittaa, paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verorahoituksella (verotulot ja valtionosuudet).

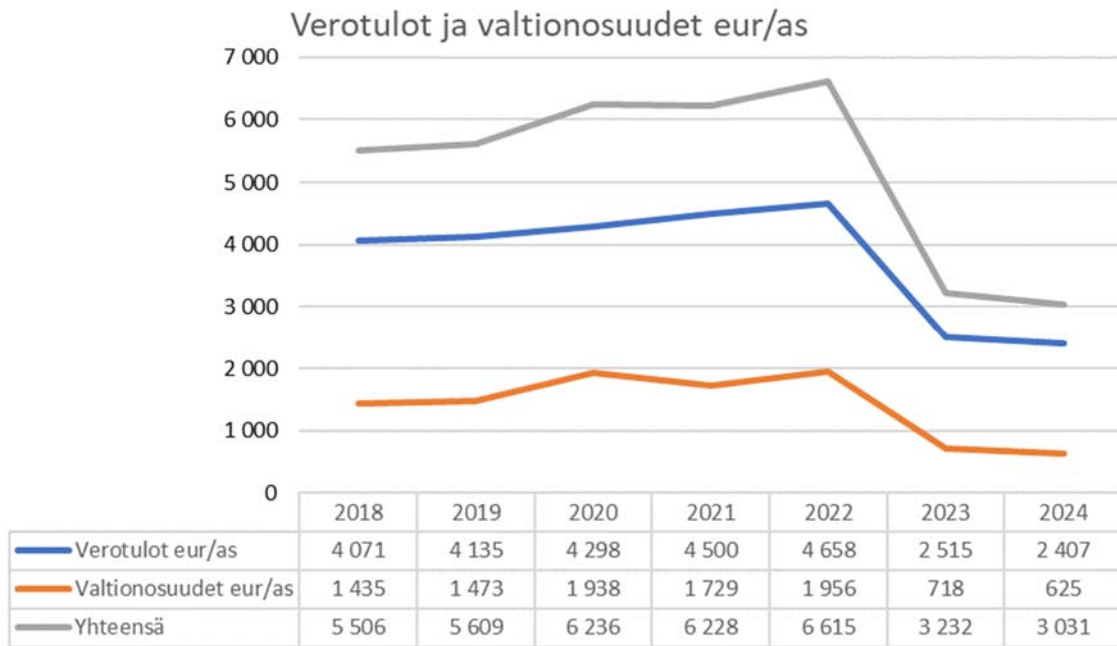

Kuvio 1. Toimintakatteen kehitys kaupungissa vuosina 2018–2024

Kaupungin toimintakate parani hieman edellisestä vuodesta. Toimintakatteen toteuma oli noin -115 milj. euroa.

Verotulot pienenevät edellisestä vuodesta 4,8 milj. euroa. Valtionosuudet myös pienenevät edellisestä vuodesta 4,2 milj. euroa. Verotulojen kertymä oli noin 110 milj. euroa (2023 kertymä oli noin 115 milj. euroa). Valtionosuuksia kertyi 28,5 milj. euroa (32,8 milj. euroa v. 2023).

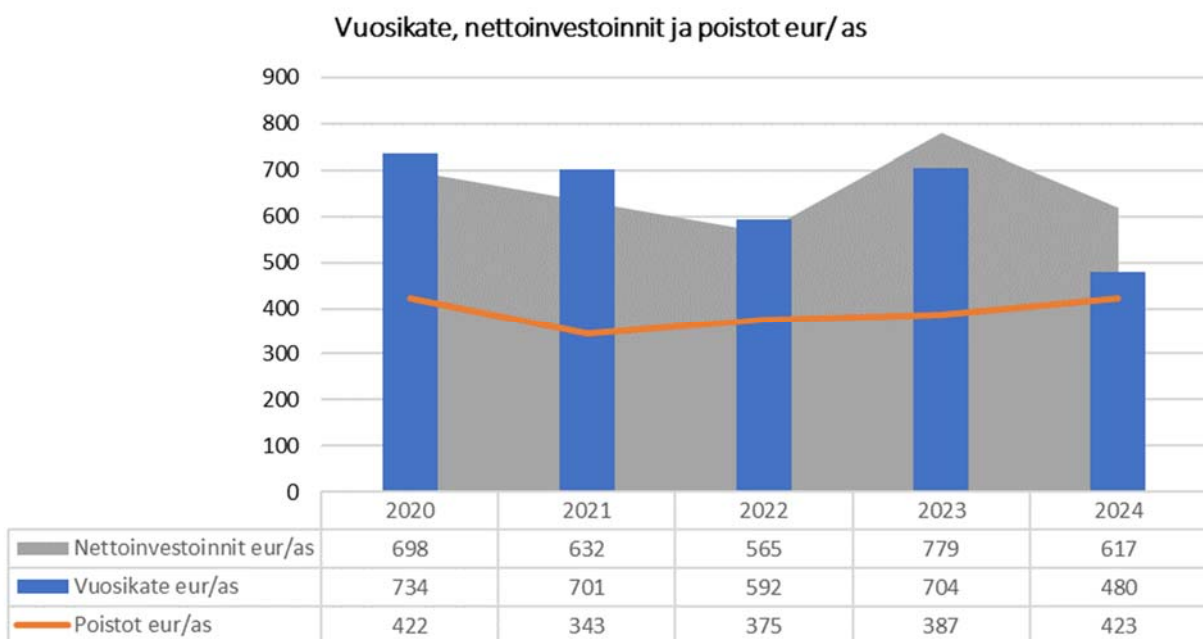
Asukasmäärässä tapahtui hieman kasvua edelliseen vuoteen verrattuna. Asukkaita oli vuoden lopussa 45 693, ja kasvua edellisestä vuodesta oli 39 henkilön verran. Tuloveroprosentti oli vuonna 2024 7,9 % (2023 7,86 %).

Kuvio 2. Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys 2018–2024, euroa/asukas

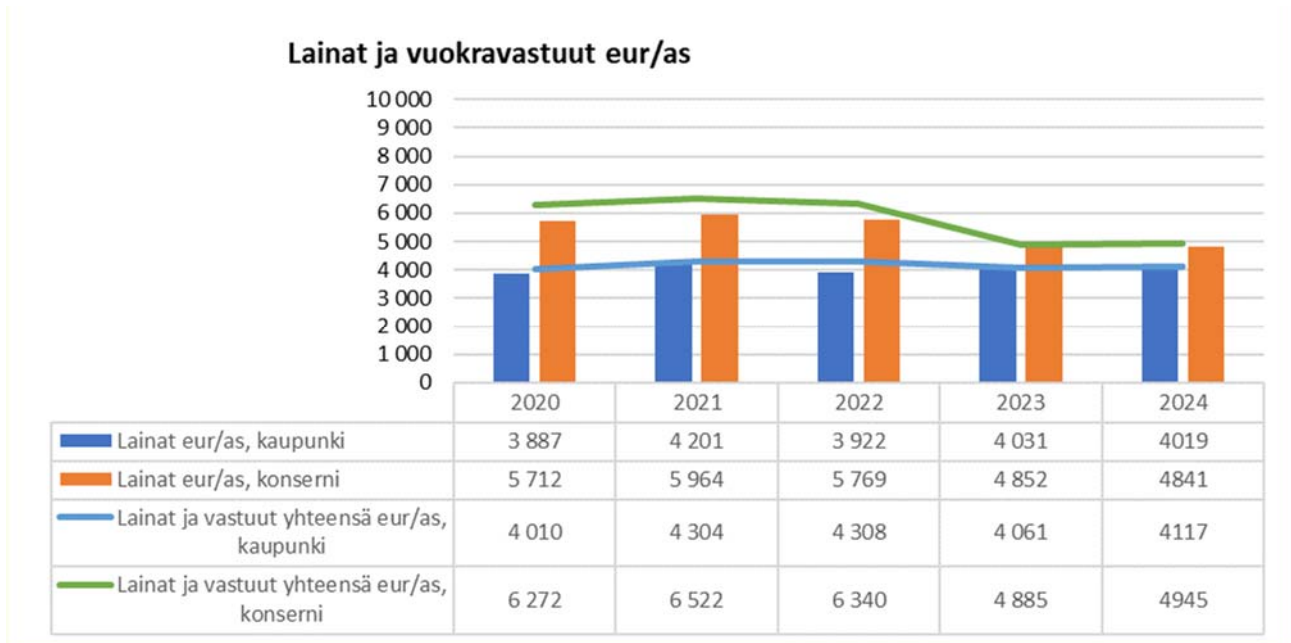
Vuosikate osoittaa kaupungin tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainanlyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen luku arvioitaessa tulo-rahoituksen riittävyyttä. Perusole-tus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, tulo-rahoitus on riittävä. Vuonna 2024 vuosikate suhteutettuna poistoihin oli 112 %, eli vuosikate riitti kattamaan poistot. Luku on kuitenkin selvästi pienentynyt edellisestä vuodesta (2023: 182 %). Poistojen määrä kasvoi hieman viime vuoden 17,7 miljoonasta eurosta 19,3 miljoonaan euroon.

Investointimenojen toteuma oli 30,5 milj. euroa, joka on 6,3 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuotena. Seuraava kuvio osoittaa, miten nämä tunnusluvut asettuivat suhteessa toisiinsa.

Kuvio 3. Vuosikate, nettoinvestoinnit ja poistot 2020–2024, euroa/asukas

Kaupungin lainakanta asukasta kohden laski ollen tilikauden päättyessä yhteensä 4019 euroa per asukas (2023: 4031 euroa / asukas). Konsernissa asukasta kohden laskettu lainamäärä oli 4841 euroon per asukas (2023: 4852 euroa / asukas).

Kuvio 4. Lainat sekä leasing- ja vuokravastuut kaupungissa ja konsernissa 2018–2023

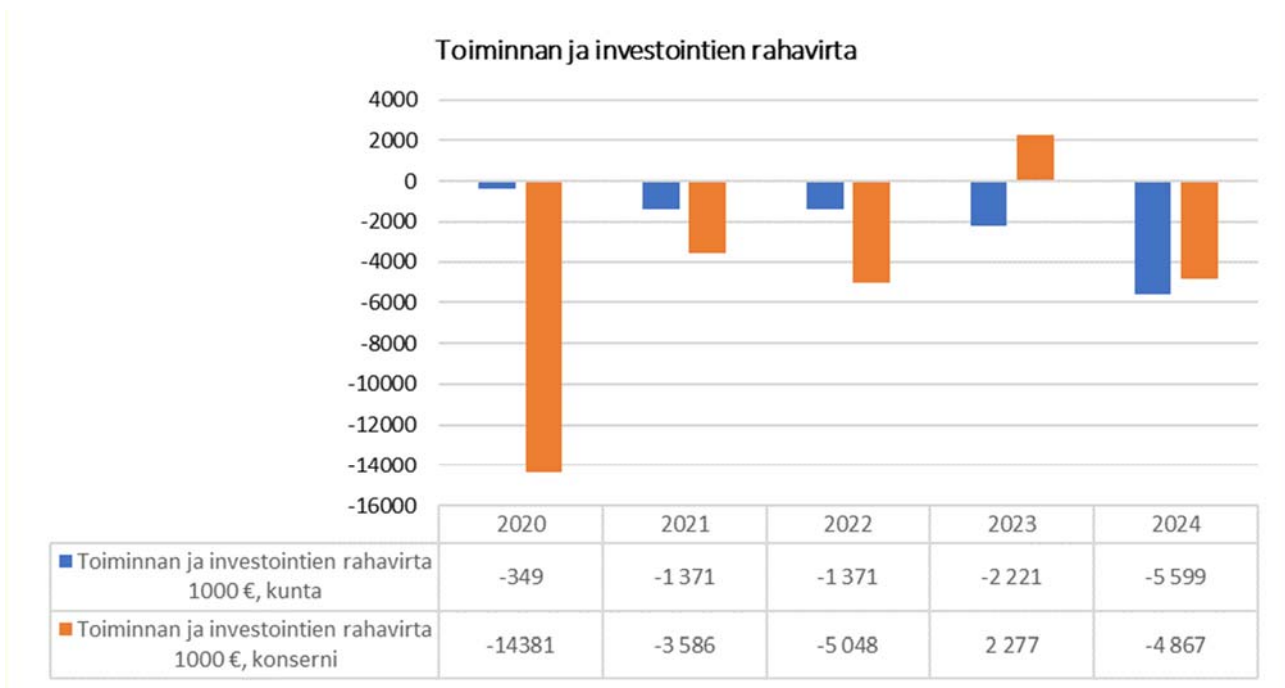
Kuvio 4. kuvaa lainojen ja vastuiden määrän kehitystä asukasta kohden vuosien 2020–2024 aikana. Lainojen määrä asukasta kohden on viime vuonna vähentynyt niin kaupungissa kuin kaupunkikonsernissa. Kun lainoihin yhdistetään vuokra- ja leasingvastuut, on lainojen ja vastuiden yhteismäärä asukasta kohden noussut niin kaupungissa kuin kaupunkikonsernissa.

Kaupungin lainat ja vuokravastuut kasvoivat noin 185 milj. eurosta noin 188 milj. euroon. Konsernissa lainat ja vastuut kasvoivat hieman noin 223 milj. eurosta noin 226 milj. euroon.

Vuoden 2024 tilinpäätöksen mukaan markkinakorkoihin liittyvä riski tulee vaihtuvakorkoisten viitekorkojen muutoksista. Korkoriskiä hallitaan kiinteäkorkoisilla lainoilla ja tarvittaessa koronvaihtosopimuksilla. Kaupunkikonsernin suuret kasvuinvestoinnit edellyttävät pitkäaikaista lainarahoitusta, koska ennakoitu vuosikate ei riitä investointien rahoittamiseen. Investointeja täytyy rahoittaa lainanotolla, jonka vuoksi lainojen rahoituskulujen muutoksiin täytyy varautua.

Konsernin laskennallinen lainanhoitokate on 1,37 ja se nousi hieman edellisestä tilikaudesta (2023: 1,32). Kaupungin lainanhoitokate oli 1,2, kun se vuonna 2023 oli 1,22. Lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluku on yli 1 ja tyydyttävä, kun tunnusluku on 0,8–1,0. Jos tunnusluku on pienempi kuin 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisää lainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

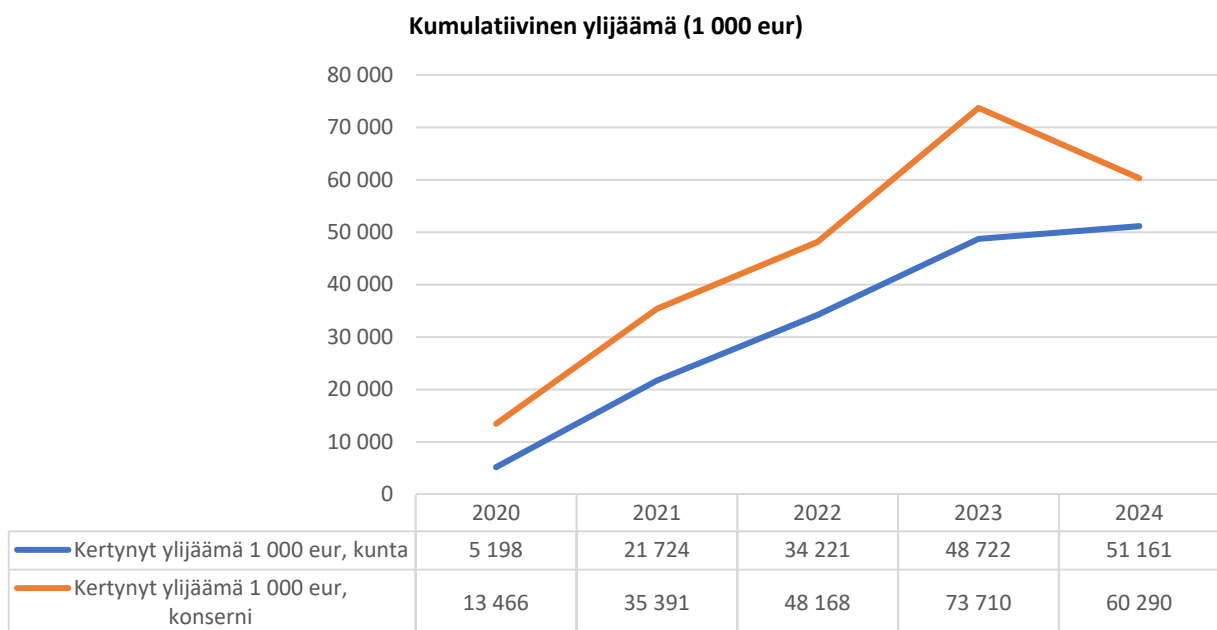
Toiminnan ja investointien rahavirta on tunnusluku, jonka positiivinen (ylijäämäinen) määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen (alijäämäinen) määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa.

Kuvio 5. Toiminnan ja investointien rahavirran kehitys kunnassa ja konsernissa 2020–2024

Toiminnan ja investointien rahavirran viiden vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pidemmällä aikavälillä. Kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi. Tunnusluku kääntyi konsernin osalta edellisen tilikauden jälkeen jälleen negatiiviseksi.

Tilinpäätössiirtojen jälkeen kaupungin tuloslaskelma osoittaa poistoeron, varausten ja rahaston muutosten jälkeen 2 662 108,80 euron ylijäämää (2023: 14 500 671,59 euroa) ja konsernin 69 757,55 euron ylijäämää (2023: 16 624 856,25 euroa). Kaupungin tuloksen käsittelystä hallitus ehdotti, että ylijäämä kirjataan taseeseen edellisten tilikausien ylijäämätilille.

Kuvio 6. Kaupungin ja konsernin kumulatiivinen ylijäämä 2020–2024

Kassan riittävyys on tilinpäätöksessä 15 päivää (2023: 21 pv).

Kuntalain 110 §:n mukaisesti kaupungin taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Tilikauden 2024 ylijäämä oli 2,7 milj. euroa. Kun huomioidaan tilinpäätöksessä 2024 oleva kertynyt ylijäämä (48,5 milj. euroa) ja taloussuunnitelmakaudelle 2025–2027 arvioidut ylijäämä + alijäämät (yhteensä -9,6 milj. euroa), on taloussuunnitelma 2027 talouden osalta tasapainossa.

Talouden tasapainon tarkastelua	
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.2023	+48 498 425,45
Tilikauden ylijäämä 31.12.2024	+2 662 108,80
Ylijäämät yhteensä 31.12.2024	+51 160 534,25 euroa
Talousarvio 2025 alijäämäarvio	-1 460 000 euroa
Taloussuunnitelma 2026 alijäämäarvio	-3 572 000 euroa
Taloussuunnitelma 2027 alijäämäarvio	-4 601 700 euroa
Alijäämät 2025–2027 yhteensä	-9 633 700 euroa
Arvio yli-/alijäämästä 31.12.2027	+41 526 834,25 €

Taulukko 1. Kaupungin alijäämän/ylijäämän kehitys vuosien taloussuunnittelukaudella.

Taulukossa 2. on verrattu Lohjan kaupungin vuoden 2024 tilinpäätöksen eräitä taseen tunnuslukuja muutamiin pääkaupunkiseudun kehyskuntiin / kaupunkeihin. Lohjan sijoitus vertailutaulukossa on merkittynä sulkuihin tunnusluvun perään.

	SUHTEELLINEN VELKAANTUNEI- SUUS %	SUHTEELLINEN VELKAANTUNEISUUS %, KONSERNI	LAINAT JA VASTUUT € / ASUKAS	LAINAT JA VASTUUT € / ASUKAS KONSERNI	OMAVA- RAISUUS- ASTE	OMAVA- RAISUUS- ASTE, KONSERNI
Lohja	121,7 (5)	125,71 (5)	4 117 (6)	4 949 (10)	43,2 (7)	39,24 (8)
Kirkkonummi	107,7	118,7	3 772	5 571	36,7	28,8
Nurmijärvi	140,6	169,1	4 412	6 922	41,4	36,0
Tuusula	164,0	160,1	6 096	7 882	39,5	35,1
Kerava	90,8	124,0	2 563	7 375	68,5	46,3
Järvenpää	168,3	235,3	6 145	10 398	29,6	17,9
Porvoo	45,1	86	2 045	5 616	69,5	51,2
Hyvinkää	77,1	137,2	2 152	5 720	63,3	45,0
Vihti	115	109,8	3 446	3 519	46,7	47,0
Sipoo	143,8	123,8	6 344	7 595	50,4	49
Salo	48,1	53,4	1 261	1 772	75,2	70,3
Raasepori	115	99,3	4 430	5 286	40,8	39,8

Taulukko 2. Lohjan taseen tunnuslukujen vertailua. Lähde: Kaupunkien/kuntien verkkosivuilla esitetyt tilinpäätökset.

Suluissa on merkitty Lohjan sijoitus, kun vertailujoukon tunnusluku on lajiteltu suurimmasta pienimpään.

Tunnusluvuista suhteellinen velkaantuneisuus kuvaa prosentteina, paljonko kaupungin käyttötu-loista tarvitaan vieraan pääoman takaisinmaksuun. Lohjan kaupungin suhteellinen velkaantuneisuus on sekä kaupungin että kaupunkikonsernin osalta vertailujoukon viidenneksi suurin.

Lainat ja vastuut kuvaa lainojen ja vuokra-, sekä leasingvastuiden määrää asukasta kohden. Kau-pungin osalta Lohjan lainat ja vastuut ovat vertailujoukon kuudenneksi suurimmat. Kaupunkikonser-nin osalta Lohjalla on vertailujoukon kolmanneksi vähiten lainoja ja vastuita per asukas.

Omavaraisuusaste kertoo kaupungin vakavaraisuutta, joka tarkoittaa kykyä sietää alijäämää ja sel-viytyä sitoumuksistaan pitkällä aikavälillä. Omavaraisuusaste on hyvällä tasolla, kun tunnusluku on yli 50. Lohjan kaupungin omavaraisuusaste on vertailujoukon kolmanneksi heikoin. Kaupunkikon-sernin tunnusluku on viidenneksi heikoin eli hiukan emokaupunkia parempi.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Tilikaudella 2023 verohännän koko 16,9 milj. euroa heijasteli aiempaa kuntatalou-den kokoa ennen hyvinvointialueiden perustamista. Tilikauden 2024 verohäntä on vain 7,4 milj. euroa, joten tilikauden 2023 noin 14 milj. euroa tuloksesta karkeasti 10 milj. euroa selittyy pelkästään verojen tuloutumisviiveestä.

Voidaan arvioida, että tilikauden 2024 tulos 2,6 milj. euroa on yleisen kustannustason noususta huo-limatta samaa luokkaa vertailukelpoiseksi lasketun 2023 tuloksen kanssa, mikä on osoitus onnistu-neesta kaupungin talouden hoidosta tilikauden 2024 aikana.

3.1 Investointien toteutuminen

Vuoden 2024 talousarviossa investointimäärärahaksi oli budjetoitu 22,6 milj. euroa, joka myönnetty-jen ylitysten ja siirrettyjen määrärahojen jälkeen nousi 36,2 milj. euroon. Investointeihin saatiin rahoitusta 1,1 milj. euroa, ja käyttöomaisuuden myyntitulot olivat 1,2 milj. euroa, mikä oli 1,5 milj. euroa vähemmän kuin talousarviossa ennakoitiin. Yhteensä investointitulot alittivat talousarvion 0,4 miljoonalla eurolla. Alkuperäisessä talousarviossa toiminnan ja investointien nettokassavirran ennakoitiin olevan 4,1 milj. euroa alijäämäinen. Toteutuneiden investointien myötä nettokassavirta oli kuitenkin 5,6 milj. euroa alijäämäinen.

Toiminnan tulorahoitusta investointeihin oli 22,6 milj. euroa, ja investoinneista rahoitettiin 19,9 % lainoituksella. Alkuperäisessä talousarviossa lainamäärän arvioitiin kasvavan 4,0 miljoonalla eurolla, mutta lainamäärä väheni 0,4 miljoonalla eurolla. Uutta pitkäaikaista lainaa otettiin 18 milj. euroa, lainoja lyhennettiin 17,5 miljoonalla eurolla ja lyhytaikaisia lainoja maksettiin 0,9 miljoonalla eurolla. Toteutunut rahoitustarve oli 6,0 milj. euroa. Muiden maksuvalmiuden muutokset olivat 1,7 milj. euroa ja rahoituksen rahavirta -4,4 milj. euroa. Näin ollen kaupungin kassavarat vähenivät vuoden aikana 4,4 miljoonalla eurolla.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Viime vuosina merkittäviä investointeja on kohdennettu koulurakentamiseen ja liikuntatilojen rakentamiseen, jotta kaupungilla olisi tarjota tarkoituksenmukaisia tiloja varhaiskasvatukseen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tarpeisiin. Allianssiprojektina toteutetun Laurentius-talon ja Ojamon koulun takuukorjaukset jatkuvat, mutta korjauksien maksajasta käydään edelleen neuvotteluja.

Tarkastuslautakunta toteaa rakennushankkeiden taloudellisesta toteutumasta, että hankkeet ovat pääsääntöisesti ylittäneet alkuperäisen talousarvionsa. Korkomenot ylittivät merkittävästi talousarvion. Investointien toteuma jäi budjetoidusta osin hankkeiden viivästymisen vuoksi, mutta useimpien hankkeiden kustannukset ylittivät alkuperäiset arviot, mikä on huolestuttavaa.

3.2 Talousarvion käyttötalouden sitovien erien toteutuminen

Käyttötalouden osalta talousarvio oli sitova valtuustoon nähden siten, että käyttötalouden osan tavoitteet, toimintakatteet, sekä investointiosan hankkeen kokonaiskustannuksista muodostuvan määrärahan ja tuloarvion muuttamisesta päättää kaupunginvaltuusto.

Valtuusto hyväksyy talousarviossa käyttötalouden toimialakohtaiset tavoitteet, määrärahat ja investointiosan. Kaupunginhallitus voi siirtää määrärahoja toimialalta toiselle, jos kaupunginhallitus ei muutoin saa tasapainotettua taloutta. Jos määrärahojen siirto ei ole mahdollista tai se ei riitä talouden tasapainottamiseen, voi kaupunginhallitus esittää valtuustolle määrärahojen toimialakohtaisesta lisäyksestä.

Talousarvion toteutuminen toimialoittain					
Sitova erä toimintakate	TA 2024	TA muutos	TA + MTA	TP 2024	Ero
Konsernipalvelut	-308 190	0	-308 190	996 981	1 305 171
Keskusvaalilautakunta	-201 600	0	-201 600	-208 019	-6 419
Tarkastuslautakunta	-93 700	0	-93 700	-72 981	20 719
Kaupunkirakenne	113 000	-37 000	76 000	957 000	882 000
Kaupunkikehitys	-9 079 000	-37 000	-9 116 000	-7 993 000	1 123 000
Ympäristöterveys	-475 700	0	-475 700	-462 228	10 472
Sivistys	-105 562 000	-535 000	-106 097 000	-103 826 075	2 270 925
Kulttuuri ja vapaa-aika	-12 613 310	0	-12 613 310	-12 430 979	182 331

Taulukko 3. Talousarvion toteutuminen valtuuston nähden

Taulukossa 3 on kuvattu Lohjan kaupungin toimialat ja toimialoja sitovat toimintakatteet, sekä talousarvion ja toteuman erotus. Merkittävimmät poikkeamat talousarvioon nähden olivat:

- Sivistystoimialan talousarvion toimintakatteen toteutuminen 2 270 925 euroa parempana
- Konsernipalveluiden talousarvion toimintakatteen toteutuminen 1 305 171 euroa parempana

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Kaupungin positiivisesta tilinpäätöksestä huolimatta tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota muutamiin talousarvioon ja sen toteutumiseen liittyneisiin seikkoihin.

Vuoden 2024 aikana talousarvioon tehtiin muutoksia kahteen kertaan. Valtuuston tekemien muutosten jälkeen tilikauden tulostavoite oli n. 26 800 alijäämäinen ja nettoinvestoinnit puolestaan olivat 35,7 milj. euroa (alkuperäinen budjetoitu 22,1 milj. euroa). Tehdyt muutokset heikensivät toimintakatetta 572 300 euroa. Investointimenojen lisäykset kohdistuivat Lohjan yhteislyseon lukion peruskorjauksen valmistumiseen (2,7 milj. lisämääräraha), Tennarin liikuntahallin rakentamiseen (1,42 milj. lisämääräraha) ja 5,96 milj. euroa Järnefeltin koulun liikuntahallin rakentamiseen.

Käyttötalouden osalta toimintakulut ylittyivät keskusvaalilautakunnan, kulttuuri- ja vapaa-ajan- sekä sivistyslautakuntien osalta. Kaupunkikehityslautakunnan toimintakate puolestaan toteutui 1,1 milj. euroa talousarviota heikompana, mikä selittyy pääosin palvelujen osto- ja avustusmäärärahojen ylityksillä. Palveluiden ostoissa suurimmat ylitykset olivat matkustus- ja kuljetuspalveluissa, toimisto- ja asiantuntijapalveluissa sekä yhteistoimintakorvauksissa. Näistä ylityksistä tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota erityisesti matkustus- ja kuljetuspalveluihin. Lautakunnan selvityksiin pohjautuen merkittävä tekijä ylityksissä on ollut koulukuljetuksiin liittyvät kulut.

Lohjalla aloitettiin tuettu joukkoliikenne vuoden 2023 aikana, ja joukkoliikenteen käyttöaste hakee vielä lopullista tasoaan. Jotta tulevat päätökset joukkoliikenteen laajuudesta ja kohdistamisesta voitaisiin tehdä sekä talouden että ilmastopolitiikan kannalta tarkoituksenmukaisesti, yksityiskohtaista dataa vuorojen matkustajamääristä jopa pysäkkivälien tarkkuudella on syytä kerätä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tämä edellyttää entistä parempaa yhteistyötä liikennöitsijän ja joukkoliikenteen suunnittelun välillä.

Eryityisesti koulukuljetusten logistiikassa ei riittävästi huomioida tuettua joukkoliikennettä, mikä osaltaan lisää koulukuljetusten kysyntää. Koulukuljetusten nykyinen korkea määrä on osin seurausta myös koulujen lukujärjestyksen suunnittelusta, mikä ei juurikaan huomioi taloudellisesti järkevän linja-autokuljetuksen järjestämistä. Kaikkien näiden toimintojen synergiaedut tuottaisivat kaupungille arviolta usean sadan tuhannen euron vuotuisen säästön sekä merkittävää hiilidioksidipäästöjen alentumista.

Tarkastuslautakunta korostaa koulukuljetuksiin liittyen tarvetta parempaan koulupäivien alkamis- ja loppumisaikojen synkronisointiin julkisen liikenteen aikatauluihin. Lautakunnan mielestä olisi myös hyvä tarkastella oppilaiden henkilökohtaisten koulukuljetustarpeen määrittelyä. Oppilaiden henkilökohtainen koulukuljetustarve pohjautuu lääkärilausuntoihin. Lautakunta jättää pohdittavaksi, voidaanko edellyttää lääkärin määrittämän henkilökohtaisen koulukuljetustarpeen lausunnon pohjautuvan lääkärikäyntiin pelkästään aikaisemmin kirjattujen lausuntojen perusteella kirjoitetun lääkärinlausunnon sijasta.

4. Strategiasta johdettujen tavoitteiden toteutuminen

Kuntalain 37 §:n mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa käy ilmi valtuuston asettamat toiminnan ja talouden pitkänaikavälin tavoitteet. Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, kunnan tehtäviä koskeissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, sekä elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen. Kuntastrategian tulee perustua arvioon nykytilanteesta, sekä siinä tulee ottaa huomioon tulevat toimintaympäristön muutokset ja niiden vaikutukset.

Lohjan kaupungin toimintaa vuosina 2021–2024 on ohjannut kahden strategisen asiakirjan kokonaisuus: valtuuston vuonna 2017 hyväksymä Lohjan strategia 2017–2025 sekä vuoden 2022 lopulla hyväksytty ja vuoden 2023 alussa voimaan astunut kaupunkistrategia 2023–2030. Molemmissa strategioissa on painottunut elinvoiman, hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaminen. Strategian toteutusta ja vaikuttavuutta on arvioitu tilinpäätöksissä, hyvinvointiraporteissa ja erillisissä kehittämissuunnitelmissa.

Lohjan kaupunkistrategia 2017–2025 asetti tavoitteita asumisen, työn, palveluiden ja ympäristön kehittämiseksi. Lohjan strategia 2017–2025 keskittyi kolmeen pääteemaan, jotka ovat Elinvoimainen Lohja, Hyvinvoiva Lohja ja Kansalaisten Lohja. Näiden alle sijoitettiin toimenpiteitä, joilla pyrittiin vahvistamaan kaupungin vetovoimaa, taloudellista kestävyyttä, hyvinvointipalveluja sekä kuntalaisten osallisuutta. Tavoitteiden toteutumista tuettiin muun muassa elinvoiman toimenpideohjelmalla sekä sektorikohtaisilla kehittämissuunnitelmillä.

Lohjan nykyinen kaupunkistrategia 2023–2030 on hyväksytty valtuustossa joulukuussa 2022 ja se sisältää koko kaupunkia koskevat yhteiset strategiset tavoitteet, joista toimialat ja tulosalueet johtavat omat konkreettiset tavoitteensa. Uuden strategian visiossa Lohja määritellään "kestävän kasvun järvi-kaupungiksi", jossa asuu 60 000 asukasta vuonna 2050.

Strategia 2023–2030 korostaa neljää painopistettä: sijainniltaan loistava, luonnostaan tunnettu, oppiva ja hyvinvoiva, yritysten suosima ja suosittelu. Näille on määritetty tavoitteet ja ohjausmittarit, joiden toteutusta seurataan talousarviossa ja vuosittain julkaistavissa raporteissa.

Vuoden 2024 talousarvion tavoitteet on laadittu käyttäen uutta kaupunkistrategiaa. Talousarviossa oli asetettu sitovia tavoitteita seuraaville toimialoille:

- Konserni
- Sivistys
- Kaupunkirakenne

STRATEGISET PAINOPISTEALUEET JA TAVOITTEET

Sijainniltaan loistava

Lohja tunnetaan kestävästi kasvavana kaupunkina ja alueensa elinkeinoelämän veturina.

Sujuvien liikeneratkaisujen ansiosta Lohjan sijainnista otetaan maksimaalinen hyöty irti.

Luonnostaan tunnettu

Lohjan alueen tunnettuus helposti saavutettavana luonto- ja elämyskohteena on kasvanut merkittävästi.

Monipuoliset liikunnan, kulttuurin ja vapaa-ajan palvelut ovat yksi keskeinen syy valita Lohja.

Oppiva ja hyvinvoiva

Lohjalaisten tyytyväisyys lasten ja nuorten palveluiden tarjontaan ja laatuun kasvaa strategiakauden jokaisen vuoden aikana.

Lohjalaiset pitävät huolta hyvinvoinnistaan ja ympäristöstään tekojemme kannustamina. Haluamme osallistaa kuntalaisia päätösten valmistelussa.

Yritysten suosima ja suosittalema

Lohjan palveluhaluus ja verkostot luovat kasvun mahdollisuuksia ja houkuttelevat kymmeniä uusia yrityksiä alueelle.

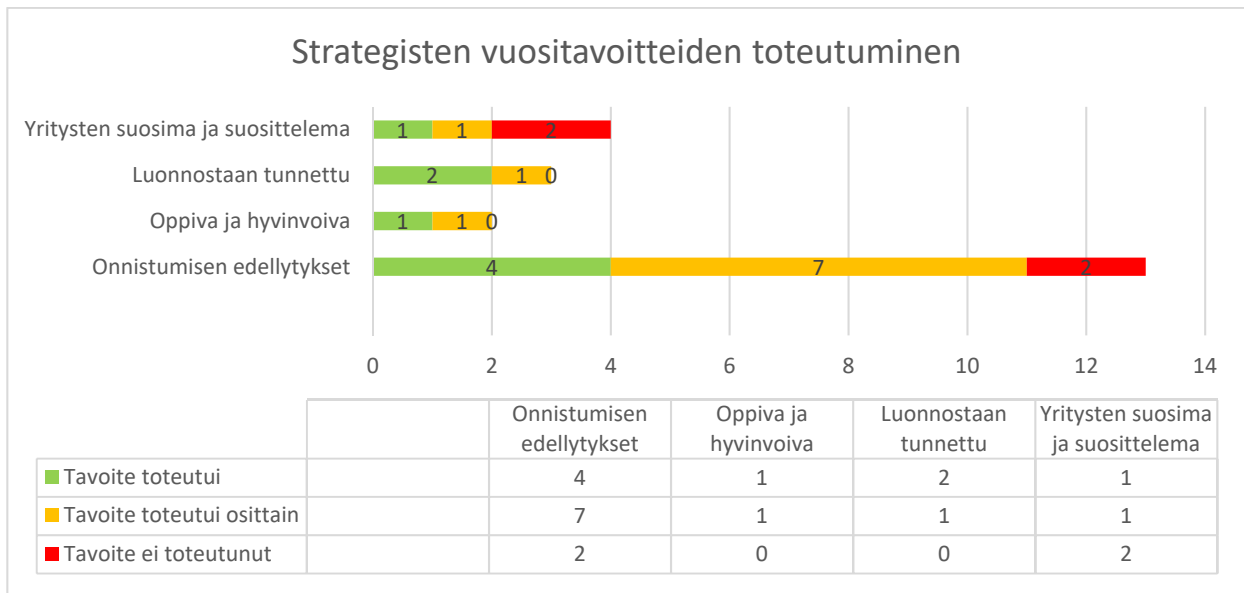
Yrittäjyyden ja alueelle laajentavien palveluyritysten ansiosta Lohjalle on syntynyt useita uusia palveluita asukkaille ja matkailijoille.

Kuva 1. Lohjan kaupungin strategiakauden 2023–2030 painopistealueen ja tavoitteet

Painopistealueista on johdettu strategiset tavoitteet, joille on asetettu ohjausmittarit. Talousarviossa määritellään yksityiskohtaisemmat sitovat tavoitteet, jotka tukevat strategian toteutumista. Toiminnallisia tavoitteita oli asetettu konsernipalveluille, sekä kaupunkirakenteen- ja sivistyksen toimialoille.

Tarkastuslautakunta arvioi toimialojen toiminnan tuloksellisuutta ja tavoitteiden toteutumista vuoden 2024 talousarvion ja tilinpäätöstietojen perusteella. Tarkastuslautakunta myös haastatteli johtavia viranhaltijoita vuoden 2024 arviointia varten.

Näistä strategian toteuttamisen painopisteistä oli talousarviossa muodostettu tavoitteita, joiden toteutumisen yhteistulos on kuvattu kuviossa 7.

Kuvio 7. Uuden strategian mukaisten tavoitteiden toteutuminen tilikauden 2024 aikana.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Kaupunkistrategiat ja niiden liitteet, kuten elinvoima- ja hyvinvointiohjelmat, ovat antaneet toimialoille suunnan ja tavoitteet päätöksenteon tueksi. Strategiat on laadittu osallistavasti: niiden valmisteluun on sisällytetty kuntalaiskyselyitä, sidosryhmähaastatteluja ja poliittista vuoropuhelua. Strategian toimeenpanoa on edistetty palvelualueilla sitomalla strategiset tavoitteet toimialakohtaisiin toimenpiteisiin ja mittareihin.

Vuosien 2021–2024 aikana strategiat ovat ohjanneet toimintaa vaihtelevasti:

- Investointi Lohjan lukioon oli välttämätön hyvän oppimisympäristön takaamiseksi. Investoinnit Tennariin ja liikuntatilojen kehittämiseen osoittavat, että kaupunki on panostanut palveluiden laatuun ja saavutettavuuteen. Laadittujen hyvinvointisuunnitelmien ja vuosiraporttien perusteella lasten ja nuorten palveluita on kehitetty tavoitteiden mukaisesti. Työhyvinvoinnin osalta on toteutettu uusia käytäntöjä ja henkilöstön suositteluhaluus on noussut (75 % vuonna 2024).*
- Kaupunki on kehittänyt viestintä- ja osallistamiskäytäntöjään ja pyrkinyt edistämään läpinäkyvyyttä ja kuntalaisten kuulemistä.*
- Vuoden 2024 tilinpäätös osoitti ylijäämää (2,7 milj. euron), ja investoinnit toteutettiin talousarviota pienemmin kustannuksin. Strategia on tukenut talouden tasapainottamista, vaikka kaupungin liikkumavara pysyy kapeana ja painetta tuottavuuden parantamiseen on edelleen.*
- Asuinrakentamisen painopiste on ollut kaupungin keskustan seuduilla. Ilmastotavoitteita edistetty Hinku 2.0 -ohjelman mukaisesti. Länsirata-hanketta on edistetty.*
- Väkiluku kasvoi hieman positiivisen nettomuuton ansiosta, mutta kokonaisuudessaan väestönkehitys jäi alle strategisten tavoitteiden. EVP-indeksin (elinvoima-, vetovoima- ja pitovoimaindeksi) mukaan Lohjan sijoitus on vertailukuntia heikompi (52,7 vs. Uudenmaan keskiarvo 58,2).*
- Työllisyysaste on ollut olosuhteisiin nähden hyvä. Strategiassa asetetut tavoitteet uusien yritysten houkuttelusta ja yritysverkostojen vahvistamisesta eivät ole toteutuneet tavoitteiden mukaisesti. Suurhankkeisiin soveltuvien tonttien ja toimitilojen puute on rajoittanut kehitystä. Työllisyyspalvelujen siirtyminen kuntaan vuoden 2025 alusta luo uudenlaisen mahdollisuuden, mutta myös muutoksen luoman riskin.*

Lohjan kaupungin strategiat ovat antaneet perusteltua ja johdonmukaista suuntaa toiminnan kehittämiseksi. Ne ovat toimineet ohjaavina asiakirjoina, joiden pohjalta on laadittu vuosittaiset talousarviot ja toimenpidekokonaisuudet. Kokonaisuutena kaupunkistrategioiden tavoitteet ovat pääsääntöisesti edenneet myönteisesti, mutta osin mittareita voi pitää summittaisina tai epätarkoituksenmukaisina ja siten tavoitteiden toteumasta on niiden perusteella vaikea antaa selkeää arviota. Esimerkiksi sivistystoimialan puolella on strategisten tavoitteiden mukaisia mittareita, joiden antama informaatio ei ole selkeää.

Vaikka keskeisiä tavoitteita ei ole saavutettu toivotulla laajuudella, strategioiden suuntaisesti on edistetty palveluiden kehittämisessä, hyvinvoinnin tukemisessa ja taloudellisessa hallinnassa. Etenkin

vetovoiman, yritystoiminnan kasvun ja väestönkasvun osalta tarvitaan määrätietoisempaa otetta tulevilla strategiakausilla. Strategian onnistuminen edellyttää määrätietoisempaa johtajuutta, selkeämpää mittaristoa ja vaikuttavuuden arviointia.

Huomioita vuoden 2024 osalta:

Sivistystoimiala arvioi sitovien tavoitteidensa toteutumista paljon suopeammin kuin esimerkiksi konsernipalvelut tai kaupunkirakenne. Esimerkiksi lohjalaisten tyytyväisyys lasten ja nuorten palveluun on arvioitu olevan ”käynnissä”, vaikka positiivisena tulostittarina käytetään jokavuotisen tyytyväisyyskyselyn osoittamaa parannusta edelliseen vuoteen. Tällainen tulostittari indikoi kunakin tilikautena joko onnistumista tai epäonnistumista, ja on itsestään selvyyttä se, että toiminta on ”käynnissä”.

Vielä erikoisempi on arvio ”kestävän talouden” tulostittarin tuloksesta sivistystoimialalla. Strategian tavoite mainitaan toteutuneeksi, vaikka kustannusten mainitaan nousseen kautta linjan 2,8 %-3,1 %. Samaan aikaan kaupungin tuotot ovat kasvaneet vain 2,8 %, ja kulut ovat vähentyneet jopa 0,4 %. Voidaan toki ajatella, että varhaiskasvatuksen saama lisärahoitus on sinänsä olosuhteisiin nähden välttämätöntä, mutta lisärahoituksen käyttö ei ole argumentti kestävän taloudenpidon puolesta.

Yleisesti ottaen kaupungin toimialojen käyttämät tulostittarit ovat moitittavia siksi, että niiden osoittama tulostittausvaikutus on helposti kierrettävissä. Ei riitä, että on nimetty mikä mittari on; pitää myös todeta, mikä mittarin osoittama lukuarvo tai asiantila indikoi strategisen tavoitteen onnistumista tai epäonnistumista yksikäsitteisellä tavalla.

Hinku 2.0 -toiminnan tuloksellisuutta on tilinpäätöksessä kuvattu lähinnä kvalitatiivisesti. On todettu aloitetun joukkoliikenteen vähentävän hiilidioksidipäästöjä ilman, että matkustajamääriin on kiinnitetty huomiota. Joukkoliikenne voi kuitenkin vähentää päästöjä vain, jos sillä on huomattavan paljon käyttäjiä. On myös todettu aurinkopaneeleja ja sähköautojen latausasemia asennetun, mutta tietoa lukumääristä ei ole annettu. Sinänsä tärkeän tavoitteen toteutumista on syytä seurata kvantitatiivisesti antamalla täsmällisiä lukuja, jotta kaupunkilaiset voivat arvioida toimenpiteisiin käytettyjen resurssien vaikuttavuutta.

Tarkastuslautakunnan suositukset

- Kehitetään strategisia mittareita, niin että ne ovat yhä selkeämpiä, ymmärrettäviä, seurattavia ja tarkoituksenmukaisia, jotta niiden avulla voidaan arvioida kehitystä, ohjata toimintaa ja viestiä edistymisestä niin päättäjille, viranhaltijoille kuin kuntalaisillekin.
- Varmistetaan, että kaikki toimialat sitovat strategian arjen johtamiseen ja mittareihin.
- Vahvistetaan johdonmukaista raportointia valtuustolle. Tehdään väliarviointi strategiakauden puolivälissä ja päivitetään painopisteet tarvittaessa.

Kun uusi valtuusto laatii mittareita seuraavan kaupunkistrategian tueksi, on mittarit valittava huolellisesti. Niiden on tosiasiallisesti autettava seuraamaan, onko strategia etenemässä suunnitellusti ja ohjaavat päätöksentekoa tarkoituksenmukaisesti. Siksi on tärkeää ottaa huomioon seuraavat näkökulmat:

- Mittareiden tulee olla selkeitä, yksiselitteisiä ja helposti ymmärrettäviä. Niistä tulisi näkyä tavoitetaso ja pitäisi olla myös maininta siitä, millainen tulos luokitellaan onnistumiseksi ja mikä

ei. Näin varmistetaan, että sekä päättäjät että kuntalaiset voivat seurata strategian toteutumista.

- On erotettava vaikuttavuusmittarit (pitkän aikavälin vaikutukset) ja suoritus-/tulospittarit (toimenpiteiden toteutuminen). Esimerkiksi asukastyytyväisyys on vaikuttavuusmittari, kun taas päiväkotipaikkojen määrä on tulospittari.*
- Mittareille tulee olla saatavilla luotettavaa, ajantasaista ja säännöllisesti päivitettyä tietoa. Niiden avulla tulee voida seurata trendejä ja mahdollisuuksien mukaan verrata muihin kuntiin tai valtakunnallisiin keskiarvoihin. Strategia- ja toimintaympäristö muuttuvat, joten myös mittareiden on tarvittaessa joustettava ja päivytettävä.*
- Valtuuston ja kaupungin organisaation on voitava konkreettisesti vaikuttaa siihen, mitä mitataan ja myös selkeästi määrittää tavoitetasoa. Mittaristo ei saa olla liian laaja tai pirstaleinen: On tärkeää keskittyä olennaisiin asioihin, ei kannata mitata asioita, joihin ei ole omassa ohjauksessa vaikutusvaltaa.*
- Mittareiden tulisi kuvata myös asukkaiden kokemuksia, tarpeita ja hyvinvointia – ei pelkästään hallinnon näkökulmaa. Esimerkiksi asiakaskokemukseen ja saavutettavuuteen liittyvät mittarit ovat käyttökelpoisia tähän tarkoitukseen. On huomattava, että tavoitteena ”kestävä talous” voi hyvinkin olla ristiriidassa jonkin toisen sellaisen mittarin kanssa, joka indikoi esimerkiksi palveluiden saavutettavuutta.*

4.1 Konsernipalvelut

Konsernipalvelut koostuvat neljästä tulosalueesta, jotka ovat talous-, henkilöstö-, hallinto- sekä tietohallinto- ja kehittämisspalvelut. Konsernipalveluiden osalta tarkastuslautakunta kohdisti arviointikyselyt talouspalveluihin ja henkilöstöpalveluihin.

Toimintakate ja talous Vastuualueen toimintakate oli noin 1,0 milj. euroa. Toimintakate toteutui noin 1,3 milj. euroa arvioitua paremmin. Toimintakulut alittuivat noin 602 200 eurolla, mikä on 94,9 %. Toimintatuottoja kertyi arvioitua enemmän noin 703 000 euroa, mikä on 106,1 %. Tilinpäätöslukuihin sisältyy sosiaali- ja terveydenhuollon tuottoja 360 500 euroa ja kuluja 154 900 euroa. Tuotoissa on mukana Uudenmaan Päihdehuollon kuntayhtymän purkamisen jako-osuus.

Konsernipalvelut tuottavat talouden, rahoituksen, omistajaohjauksen, henkilöstön, kehittämistoiminnan, yleishallinnon, lakipalveluiden, hankintojen, markkinoinnin ja viestinnän asiantuntijapalveluita kaupungin johtamisen tueksi. Työllisyysalueiden toiminnan käynnistymiseen valmistauduttiin koko vuosi kaupunginjohtajan perustaman ohjausryhmän toimesta.

Talouspalvelut koostuvat taloussuunnittelusta, kehittämistoiminnasta sekä taloushallinnosta. Talouspalveluiden organisaatiota uudistettiin ja palkanlaskenta siirtyi osaksi henkilöstöpalveluita 1.1.2024 alkaen. Kaupunginhallitus päätti siirtää perintäpalvelut Revire Perintä Oy:lle 1.1.2024 alkaen, mikä merkitsi myyntireskontrapalvelujen palaamista kaupungin omaksi toiminnaksi.

Henkilöstöpalvelut vastaavat strategisesta henkilöstöjohtamisesta, työnantajatoiminnasta, työhyvinvoinnin ja työturvallisuuden kokonaisuuksista, palkkahallinnosta sekä palvelussuhdeasioista ja niiden neuvonnasta. Vuoden 2024 aikana otettiin käyttöön kertapalkitsemisen toimintamalli, joka on

osa kannustavaa palkkausta. Henkilöstöjohtamisen taloudellinen säästötavoite oli sairauspoissaolosten ja työtapaturmien määrän väheneminen, mutta tavoite ei toteutunut, koska sairauspoissaolot eivät kääntyneet laskuun. Henkilöstöpalveluiden resurssit ovat haasteelliset, koska organisaatio on pieni, mutta työtä on paljon.

31.12.2024 Lohjan kaupungin palveluksessa oli 2007 henkilöä. Luku on hieman pienempi kuin vastaavana ajankohtana edellisvuonna (2025 henkilöä). Tilikaudella määräaikaisten osuus laski 27,8 %:sta 24,5 %:iin. Henkilöstön keski-ikä nousi 47,8 vuoteen. Eläköitymispaine kasvaa: 19,5 % vakiutuisista jää eläkkeelle 5 vuoden sisällä, erityisesti opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Talous- ja toimintasuunnitelma 2024 (TTS) painottaa henkilöstörakenteen ennakkointia ja vakinaisten palvelusuhteiden vahvistamista. Määräaikaisten osuuden lasku ja vakinaistamiset tukevat tätä tavoitetta.

TTS:n tavoitteissa mainitaan työkyvyn tukeminen ja ennaltaehkäisevien toimien vahvistaminen. Sairauspäivät/henkilö pysyivät 17,4 päivässä (2023: 17,2). Kuitenkin työterveyshuollon kustannukset nousivat merkittävästi. Mielenterveysongelmat nousivat keskeisimmäksi sairauspoissaolosten syyksi.

Lohjan kaupunki on käynnistänyt erillisen työhyvinvointia edistävän Hyvinvointiakatemian, jonka tavoitteena on ennen kaikkea vaikuttaa työntekijäkokemukseen Lohjan kaupungista työnantajana. Hyvinvointiakatemia käynnistettiin konkreettisena työhyvinvointiohjelmana. Työhyvinvointikysely osoitti parannuksia perehdytyksessä, palautekulttuurissa ja yhteistyössä. Hyvinvointiakatemia ja kyselyyn perustuvat kehittämistoimet vastaavat tähän suoraan.

Koulutuspäiviä oli 1,8/työntekijä (nousua vuoteen 2023 verrattuna). Lohja Academy vakiinnutti asemaansa esihenkilöiden kehittämisessä. Huolena on koulutustuen leikkaus ja kaupungin oma päätös rajoittaa palkallisia koulutuksia tutkinto-opintoihin. TTS korostaa osaamisen kehittämistä ja johtamisen vahvistamista. Kehitystoimet tukevat tavoitetta, mutta koulutukseen liittyvät leikkaukset voivat pitkällä aikavälillä heikentää osaamis pohjaa.

Lohja Academyn koulutusteemana oli työkykyjohtaminen. Kyselyn tuloksissa mikään johtamisen osa-alue ei heikentynyt, ja osassa mitattavaa kehitystä havaittiin. Haasteena on työkykymallien vaihteleva tuntemus ja esihenkilötyön epätasaisuus eri yksiköissä. Johtamisen laatu on suoraan sidottu strategiaan tavoitteisiin. Toteutetut toimet tukevat tavoitetta, mutta esihenkilötyön haja-naisuus vaatii jatkokehittämistä.

Vuonna 2024 Lohjan kaupungissa solmittiin yhteensä 147 uutta vakituista työ- tai virkasuhdetta, eniten varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa. 48 rekrytointia päättyi tuloksettomina – erityisesti ruotsinkielisissä tehtävissä. 6000 sijaishakua tehtiin, pääasiassa varhaiskasvatukseen. Henkilöstön saataavuuden turvaaminen on TTS:n keskeisiä henkilöstötavoitteita. Vaikeudet rekrytoinneissa osoittavat, että tavoite ei vielä täysin toteudu.

Työtapaturmien määrä puolittui edellisvuodesta (148 → 74). Yleisimmin työtapaturma tapahtui työtehtävässä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstölle. Yleisimpinä vaaratilanteina korostuvat väkivalta- ja uhkatilanneilmoitukset. Väkivalta on näkyvin työturvallisuushuoli erityisesti sivistystoimialalla, mikä on lautakunnan mielestä hälyttävää. WPro-turvallisuusjärjestelmän käyttöönotto paransi ilmoitusten hallintaa. Työturvallisuusilmoituksia oli eniten sivistystoimialalla. TTS korostaa turvallista työympäristöä. Turvallisuuden parantumiseen tähtäävät toimet tukevat tätä tavoitetta selvästi.

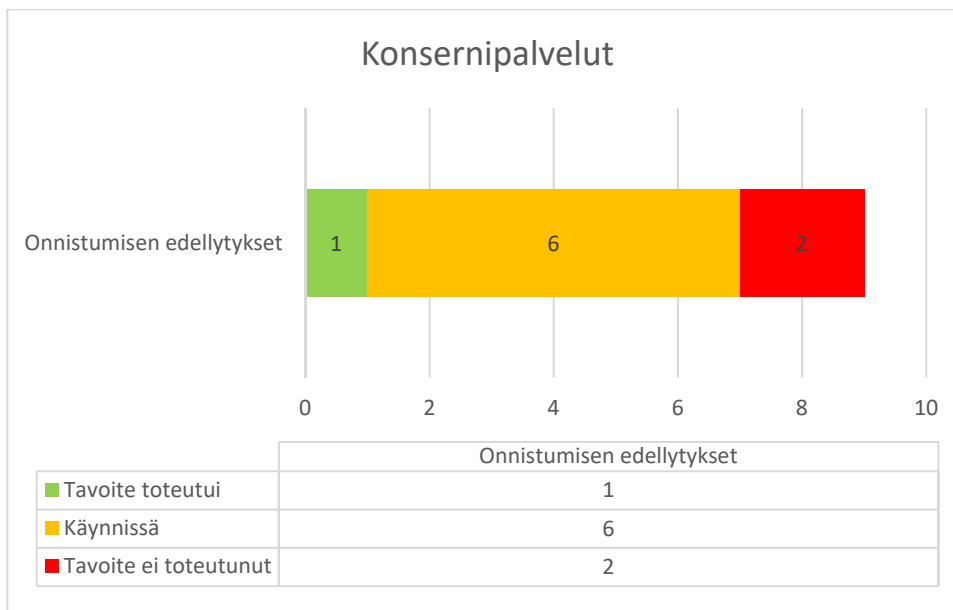
Lohjan kaupungin strategiassa määritetään esihenkilötyölle ja johtamiselle tavoitteellinen laatutaso. Sen toteutumista seurataan vuosittaisten työhyvinvointikyselyiden avulla. Lohjan kaupungin henkilöstöraportti osoittaa, että vuoden 2024 talous- ja toimintasuunnitelman tavoitteet työhyvinvoinnin, osaamisen ja johtamisen saralla ovat pääosin toteutuneet tai niiden eteen on tehty konkreettisia

toimenpiteitä. Rekrytointi- ja koulutusresurssien haasteet kuitenkin haittaavat ja hidastavat tavoitteiden saavuttamista etenkin pitkällä aikavälillä.

Hallintopalvelut Hallintopalveluihin sisältyvät hallinnon, hankintojen ja lakipalveluiden kokonaisuudet sekä viestintä- ja markkinointi. Vuonna 2024 järjestettiin kahdet vaalit: Tasavallan presidentinvaalit ja Europarlamenttivaalit.

Tietohallinto- ja kehittämispalvelut Tietohallinto- ja kehittämispalvelut vastaavat kaupungin kriittisen ICT-infrastruktuurin ylläpidosta, ICT-hankinnoista ja loppukäyttäjäpalveluista. Vuoden 2024 pääpaino oli saada TE25 ICT-muutostyöt ja TE-infrastruktuuriympäristö toteutettua vuoden vaihteessa.

Hyvinvointi- ja terveystyöpalvelut Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoiminnan (hyte) keskeisinä painopistealueina olivat yhteisöllisyyden edistäminen ja yksinäisyyden vähentäminen, yhdenvertaisen osallisuuden ja alueellisen tasa-arvon vahvistaminen, kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden edistäminen sekä terveellisten elämäntapojen vahvistaminen. Valtuusto hyväksyi syksyllä laajan sekä lasten ja nuorten hyvinvointikertomuksen 2023–2025 vuosiraportit sekä Lohjan liikuntaohjelman 2025 ja Kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2023–2025 vuosiraportin.

Kuvio 8. Konsernipalveluiden tavoitteiden toteutuminen.

Konsernipalveluille asetetuista tavoitteista toteutui vain yksi. Kuusi tavoitetta oli määritelty käynnissä olevaksi, eli tavoitteeseen liittyvät toimenpiteet ovat edelleen kesken. Kaksi tavoitteista ei toteutunut ollenkaan.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Talousoalvelut saavuttivat pääosin asetetut tavoitteet, mutta tavoitteiden mittaaminen osoittautui haasteelliseksi, sillä osa mittareista oli vaikeasti todennettavissa tai puuttui kokonaan. Henkilöstöpalvelut toteuttivat tavoitteensa pääosin ja panostivat prosessien kehittämiseen sekä henkilöstön kouluttamiseen. Työhyvinvointikyselyn vastausaktiivisuus nousi selkeästi ja tulokset olivat kauttaaltaan aiempaa myönteisempiä.

Strategisten tavoitteiden toteutuksen mittarit olivat monilta osin epäselviä tai puuttuvia, mikä heikentää arvioinnin tarkkuutta ja mielekkyyttä niiden avulla. Toimintakate toteutui yli 1,3 milj. euroa talousarviota paremmin.

Tarkastuslautakunta toteaa, että Länsirata-hanke on kokonaan rajattu riskitarkasteluiden ulkopuolelle, vaikka toteutuessaan hanke muuttaa kaupungin taloudellisia näkymiä merkittävästi. Investointitoiminta, johon sisältyy suuria mahdollisuuksia, sisältää usein myös isoja riskejä, eikä Länsirata-hanke ole tästä poikkeus.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota osaavan henkilöstön saatavuuteen ja pysyvyyteen sekä henkilöstön hyvinvoinnin edistämiseen.

4.2 Kaupunkirakenne

Kaupunkirakenne-toimialan keskeinen toiminnallinen painopiste on Lohjan kaupungin elinvoimaisuuden lisääminen. Toimialaan kuuluu teknisen toimen ja kaupunkikehityksen tulosalueet.

Vuonna 2024 Lohjan kaupunkirakenne-toimiala keskittyi useisiin toimintoihin ja projekteihin, jotka edistivät kaupungin elinvoimaisuutta. Keskustan elinvoimaisuutta pyrittiin parantamaan mm. asemakaavahankkeilla ja keskustavision edistämisellä. Lisäksi merkittäviä kaavahankkeita olivat Kittfallin datakeskuksen ja Hiidensalmen itäosien asemakaavat.

Länsirata-hanketta edistettiin neuvotteluilla osakassopimuksesta. Lohjansolmun asemanseudun asemakaavoitusta edistettiin tutkimalla alueen luonto-olosuhteita ja rakennettavuutta. Joukkoliikennettä parannettiin aloittamalla ELY-vetoinen joukkoliikenneuudistus.

Yritysten kehitystä tuettiin yhteydenpidolla yrityksiin ja järjestämällä erilaisia tapahtumia. Lisäksi kaupungin itse aloittama yritysneuvonta edisti yritysten kehittymistä.

Kaupungin kiinteistöjen optimointiin liittyen edistettiin harmaiden listojen hanketta. Lisäksi toteutettiin lukiorakennuksen saneeraus sekä Tennarin peruskorjaus ja laajennus. Harjun alueen liikunnallisen keskittymän kehittämistä edistettiin alueen yleissuunnitelmalla.

Yritysten sijoittumista ja kehittymistä tuettiin aktiivisella yhteydenpidolla ja järjestämällä tapahtumia, kuten Elämyskaivoksessa loppuvuodesta järjestetty tilaisuus, johon osallistui noin 100 yrityksen edustajaa. Vuoden 2024 alusta lähtien kaupunki tarjosi aloittaville yrityksille neuvontaa omana toimintanaan. TE-palveluiden uudistukseen valmistauduttiin aktiivisesti, jotta yritykset saisivat entistä parempaa palvelua ja työllistymisen edellytykset tehostuisivat. Matkailutoimessa Elämyskaivoksen toiminta saatiin taloudellisesti positiiviseksi ja kävijämäärät kasvoivat.

Kaupunkitekniikassa vähennettiin korjausvelkaa vesihuoltojärjestelmiä ja katurakenteita korjaamalla. Ruoka- ja siivouspalveluissa toimintatapoja kehitettiin muun muassa siivousrobottien käytön otolla ja energian kulutuksen vähentämisellä. Energian kulutusta optimoitiin myös aurinkopaneelien lisäyksellä Hinku 2.0 -ohjelman mukaisesti.

Kaupunkikehitys tulosalueeseen kuuluivat kaavoitus, kiinteistö- ja kartastopalvelut, joukkoliikenne, ympäristönsuojelu, rakennusvalvonta, yrityspalvelut, työllisyyspalvelut, matkailupalvelut sekä kaupunkikehityksen johto. Kaupunkikehitystulosalueen toimintakate oli 8 019 627 euroa (toteuma 88,0 %), mikä alitti talousarvion 1 096 600 eurolla. Toimintakulut ylittyivät 1 072 426 eurolla, mutta toimintatuotot ylittyivät 2 169 026 eurolla.

Toimintatuottoja kertyi huomattavasti arvioitua enemmän, erityisesti joukkoliikenteen kuljetuspalveluiden myynnistä ja rakennusvalvontamaksuista. Myös maankäyttösopimuksista, kaavoituksesta ja matkailupalveluista kertyi ennakoitua enemmän maksutuottoja. ELY-keskuksen myöntämät avustukset joukkoliikenteelle, KATTI-hankkeen valtionavustus sekä Navigaattori-hankkeen valtion rahoitusosuudet kirjattiin tukiin ja avustuksiin.

Toimintakuluissa ylitystä oli palvelujen ostot-tiliryhmässä, erityisesti taajamaosayleiskaavan perusselvityksistä, kaavojen kuulutusilmoituksista, matkailupalveluiden panostuksista, KATTI-hankkeen kustannuksista, maaperäselvityksistä ja ohjelmistojen käyttöpalvelumaksuista. Työmarkkinatuen kuntaosuuden ylityksen vuoksi avustukset-tiliryhmä ylittyi noin 300 000 eurolla.

Kaupunkikehitys -tulosalueen toiminta painottui toimintaprosessien ja tietoteknisten toimintojen sujuvoittamiseen. Kaupungin kiinteistöjen harmaiden listojen toteutus jatkui kiinteistön myyntien valmisteluna kaupunginhallituksen päätettäväksi. Rakennusrekisterin perusparannus jatkui käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

Kaavoituksen työohjelma uudistettiin vuoden 2023 alussa, ja tulokset alkoivat näkyä vuonna 2024. Asemakaavoja valmistui ja uusia saatiin työn alle. Henkilöresursseja oli kuitenkin vähemmän kuin ohjelmaa uudistettaessa oletettiin, joten kaikkia tavoitteita ei voitu saavuttaa. Luontoselvittäjistä oli pulaa, mikä viivästytti taajamaosayleiskaavan aikataulua. Vuoden 2024 aikana hyväksyttiin neljä asemakaavaa, joista kaksi tuli lainvoimaiseksi ja kahdesta valitettiin. Lisäksi lautakunta hyväksyi kaksi rakentamistapaohjetta.

Kiinteistö- ja kartastopalvelut hoitivat kiinteistömuodostuksen Lohjan kaupungin rekisterinpitoalueella. Paikkari-tietojärjestelmään päivitettiin useita uusia aineistoja, ja paikkatietoaineistoja ja kuntarekistereitä parannettiin. Maankäyttösopimuksissa sovituista korvauksista saatiin luovutuksia arvoltaan noin 315 000 euroa. Tonttikaupan tavoitteet saavutettiin auttavasti huomioiden rakentamisen yleinen markkinatilanne.

Reuna-alueiden joukkoliikenteen vuorovälit parantuivat merkittävästi. Vyöhykelippu tarjosi joustavat ja edulliset vaihdot runkoliikenteeseen, mikä helpotti matkustamista. Kustannuksia nostivat vuonna 2022 sovitut indeksikorotukset kouluautoille sekä inkoolaisten oppilaiden kuljetuskustannusten tilityksien muutos.

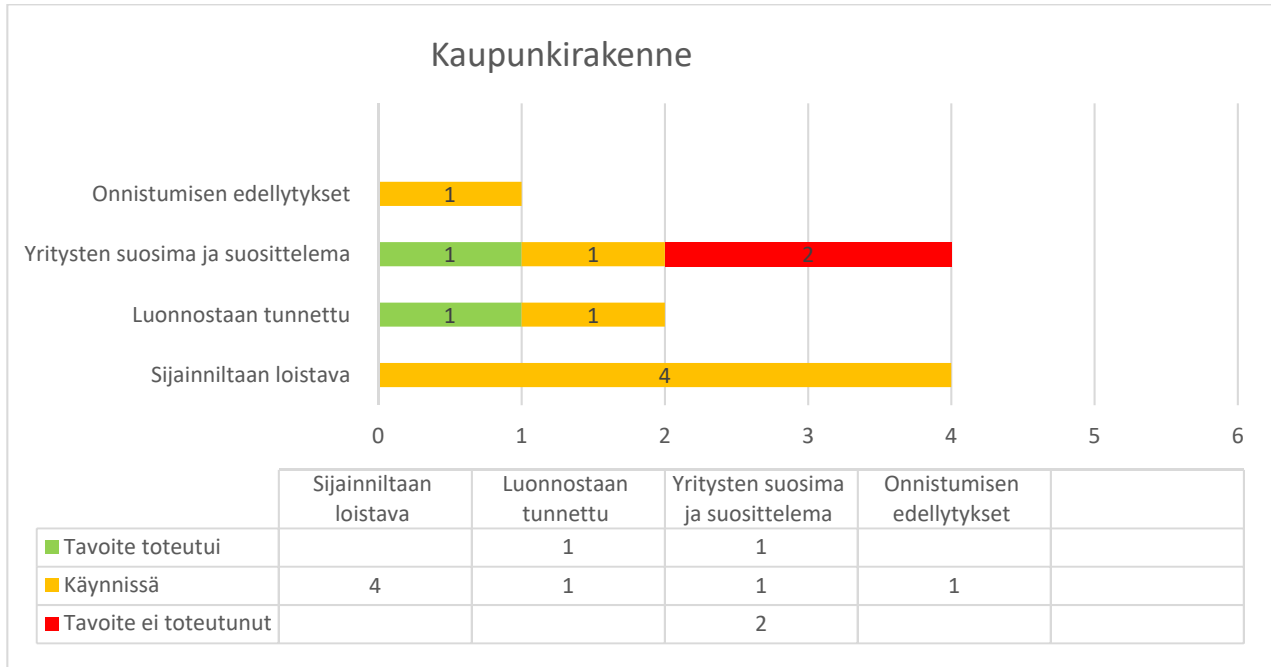
Ympäristönsuojelun toiminta jatkui entisellään kaupungin kehittymisen huomioiden. Ympäristönsuojelumääräysten päivitys tuli voimaan 1.6.2024. Siuntionjoen vesistövision jatkokausi 2025–2030 valmisteltiin ja tuotiin päätöksentekoon.

Rakennusvalvonta sai vuonna 2024 täytettyä kaikki virat. Työn jakautumiseen vaikutti määräaikaisen lupainsinöörin poissaolo, mikä vaikutti lupakäsittelyyn. Rakennusrekisteriin lisättiin vuoden aikana 479 rakennusta. Rakennusvalvonta teki yhteensä 938 päätöstä, ja lupamaksuissa päästiin budjetoituun tavoitteeseen.

Novagon toiminnan päättyessä kaupunki järjesti vuoden 2024 alusta yritysneuvonnan aloittaville, toimiville, kehittyville ja kasvaville yrityksille. Lohjalla perustettiin vuonna 2024 yhteensä 293 yritystä ja lopettaneita yrityksiä oli 218, mikä tarkoittaa nettomääräistä kasvua 75 yrityksellä. Yritysneuvonnan asiakastytyvyisyys oli korkealla tasolla, ja NPS-suositusindeksi oli 87.

TE-palvelut siirtyivät kunnille vuoden 2025 alusta, joten vuonna 2024 uuden Lohja-Karkkila työllisyysalueen suunnittelu ja muutokseen valmistautuminen olivat keskeisiä tehtäviä. Navigaattori ESR+ -hanke jatkui vuoden 2024 aikana, ja sen tavoitteena oli löytää ratkaisuja kohtaanto-ongelmaan.

Lohjan matkailu näkyi vuonna 2024 monipuolisesti eri kanavissa, ja tapahtumat vetivät kiitettävästi kävijöitä. Tytyri Elämyskaivos toimi uudella konseptillaan ensimmäisen kokonaisen toimintavuoden, ja siellä vieraili ennätysmäärä kävijöitä, yli 40 000 asiakasta. Elämyskaivoksen asiakaspalvelurakennus ostettiin omaksi, ja Tytyrin tulos jäi noin 120 000 euroa plussalle.

Kuvio 9. Kaupunkirakenne-toimialan tavoitteiden toteutumisen

Kaupunkirakenteen toimialakohtaisia tavoitteita oli asetettu yhteensä kahdeksan, joista toteutui kaksi. Tavoitteista osittain toteutui neljä ja kaksi jäi kokonaan toteutumatta.

4.2.1 Tekninen toimi

Tekninen lautakunta vastasi infrastruktuurin, kuntatekniikan ja kiinteistöjen kunnossapidosta sekä investoinneista. Vuonna 2024 investointeihin käytettiin 30,5 milj. euroa, mutta viivästyneitä tai toteutumatta jääneitä hankkeita jäi 5,7 milj. euron edestä. Investointien rahoitusosuuksia kertyi 1,1 milj. euroa ja käyttöomaisuuden myyntituloja 1,2 milj. euroa, mikä alitti talousarvion 1,5 milj. eurolla. Yhteensä investointitulot jäivät 0,4 milj. euroa alle talousarvion.

Varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirta oli alkuperäisessä talousarviossa 4,1 milj. euroa alijäämäinen. Toteutunut rahavirta oli 5,6 milj. euroa alijäämäinen, mikä johtui investointien toteutumisesta arvioitua laajemmin, vaikka vuosikate ylitti odotukset. Toiminnan tulorahoitus oli 22,6 milj. euroa, ja investoinneista katettiin 19,9 % lainarahoituksella. Uutta pitkäaikaista lainaa otettiin 18 milj. euroa, ja lainoja lyhennettiin 17,5 milj. euroa. Lyhytaikaisia lainoja maksettiin 0,9 milj. euroa. Lainamäärä väheni 0,4 milj. euroa, ja kaupungin kassavarat supistuivat 4,4 milj. euroa.

Alkuperäinen investointibudjetti oli 22,55 milj. euroa, mutta myönnettyjen ylitysten ja siirrettyjen määrärahojen myötä kokonaisbudjetti oli 36,2 milj. euroa. Määrärahoja lisättiin muun muassa rakennus- ja irtaimistohankkeisiin. Suurimpina hankkeina käynnistettiin Järnefeltin liikuntahallin rakentaminen, ja valmistuivat Lohjan Yhteislyseon lukion peruskorjaus sekä Tennarin liikuntahalli. Länsiratahankkeen osakkeisiin käytettiin 1,1 milj. euroa.

Vuosi 2024 sisälsi myös operatiivisia haasteita. Luminen talvi koetteli kunnossapitoresursseja, ja lumenpoiston riittämättömyys aiheutti kustannuksia ja turvallisuusongelmia. Katuverkon hoitoluokitukset ja kalustoresurssit eivät vielä vastaa vaihtelevia talviolosuhteita. Vesihuoltoverkoston investoinnit painottuivat saneeraukseen, mutta tekninen dokumentointi on edelleen puutteellista, mikä vaikeuttaa häiriötilanteiden hallintaa ja lisää korjauskustannuksia. Rakennusten ylläpidossa tehtiin suunniteltuja korjauksia, mutta korjausvelkaa on yhä kertymässä useissa kohteissa.

Sähkökatkojen, myrskyjen ja kyberuhkien yleistyessä varautumisen merkitys teknisen toimen vastualueilla korostuu. Kaupungilla ei kuitenkaan vielä ole kattavaa varautumissuunnitelmaa teknisten järjestelmien toimintavarmuuden turvaamiseksi poikkeustilanteissa.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Viime vuosina kaupungin investoinneista merkittävä osa on kohdentunut koulurakentamiseen ja liikuntatilojen rakentamiseen. Tavoitteena on ollut varmistaa tarkoituksenmukaiset tilat varhaiskasvatukseen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tarpeisiin. Allianssiprojektina toteutetun Laurentius-talon rakennustyöt sekä Ojamon koulun takuukorjaukset ovat jatkuneet, mutta korjausten kustannuksien vastuunjaosta on jouduttu edelleen neuvottelemaan.

Tarkastuslautakunta toteaa, että rakennushankkeet ovat pääsääntöisesti ylittäneet alkuperäisen talousarvionsa. Myös korkomenot ylittivät merkittävästi talousarvion. Lautakunta huomauttaa, että kaupungin ja kuntakonsernin investointien ja toiminnan rahavirta on ollut viime vuosina lähes poikkeuksetta negatiivinen. Tämä viittaa siihen, että kaupungin välttämättömiäkään investointitarpeita ei pystytä toteuttamaan ilman lisävelkaantumista. Velkaantuminen on käytännössä hyväksytty lähtökohhta, jolle ei ole esitetty vaihtoehtoa. Perinteisesti lainanottoa on käytetty tasaamaan investointitarpeiden tai suhdanteiden vaihteluita, mutta tällainen näkökulma ei tällä hetkellä näy kaupungin taloudenpidossa.

Hävikkiruoan määrä on tilinpäätösasiakirjan mukaan vuositasolla 29 tonnia. Lautakunta pitää tärkeänä, että hävikin määrään puututaan, sillä sen jatkuminen aiheuttaa merkittävää taloudellista menetystä.

Talvikunnossapito muodostaa merkittävän kuluerän. Vaikka kalustoa on uusittu, kunnossapidossa on edelleen puutteita. Pitkät lumenläjitysmatkat ja kiireelliset tilanteet aiheuttavat lisäkustannuksia ja infrastruktuurivaurioita. Talvikunnossapidon kehittäminen ja optimointi on edelleen keskeinen haaste kaupunkitekniikan toimialalla.

Toimiala on toteuttanut useita keskeisiä kehittämishankkeita, kuten keskustavision ja kaavoitukseen liittyviä toimenpiteitä. Yksi uusi aggregaatti on hankittu ja loput kalustosta korjattu, mutta tämä vaikuttaa riittämättömältä. Lisäksi kaupungilla ei ole vielä kattavaa varautumissuunnitelmaa teknisten järjestelmien toimintavarmuuden turvaamiseksi poikkeustilanteissa, mikä on selkeä puute.

*Ruokahuollon osalta arjen varautuminen on hyvällä tasolla. Lohjan kylillä harjoitettu kansalaistoi-
minta kriisiajan varautumisessa tulisi integroida tiiviimmin osaksi kaupungin virallista varautumistoi-
mintaa. Varautumisen merkitys kasvaa erityisesti teknisen toimen vastualueilla sähkökatkojen,
myrskyjen ja kyberuhkien lisääntyessä.*

Tilinpäätösasiakirjan mukaan Harjun alueen kehittämisen ohjausryhmä jatkoi toimintaansa. Koska kyseessä on mittava ja kustannuksiltaan huomattava hanke, kaupungin tulisi pitää se tarkasti seurannassa ja fokuksessa.

4.2.1.1 Vesilaitos

Lohjan vesi- ja viemärlaitos sijoittuu elinvoiman toimialalle, palvelutuotannon tulosalueelle, rakentaminen ja kaupunkitekniikka -tulosyksikköön. Sen toimintatuotot toteutuivat 99,3 %, mutta kulut ylittivät 427 654 euroa (108,2 %). Toimintakate jäi 417 805 euroa alle tavoitteen.

Vuonna 2024 rekrytoitiin asentaja verkostojen kuntotutkimuksiin. Investointimäärärahat käytettiin tehokkaasti, ja saneeraukset tehtiin pääosin kaivamattomilla menetelmillä. Vesijohtoverkosta saneerattiin noin 2,5 km ja jätevesiviemäreitä 2,2 km (mm. Lempola, keskusta, Virkkala, Kirkniemi, Karjalohja). Uusia verkostoja rakennettiin Muijalaan, Pappilankorpeen ja Vohloisiin: vesijohtoa 3,9 km, jätevesiviemäreitä 2,5 km, paineviemäriä 1,3 km ja sadevesiviemäreitä 4,4 km. Vesiosuuskuntien luovutusten myötä verkostot kasvoivat: vesijohto 2,7 km, jäte- ja paineviemärit 6,1 km.

Keskustan uuden vesitornin rakentaminen saatiin pääosin valmiiksi, vastaanotto on toukokuussa 2025. Vuoden 2025 alusta jäteveden käyttö- ja perusmaksuun lisättiin 40 % korotus, jos kiinteistö johtaa hulevesiä jätevesiviemäriin alueella, jossa on erillisviemärinti.

Vesihuoltolain mukaan laitoksen toimintakertomuksessa on esitettävä tunnuslukuja vesihuollon hin- tatasosta, tehokkuudesta, laadusta ja kannattavuudesta.

Tunnusluvut	valtakunnan ka	Lohja
Talousveden laatu	98 %	99 %
Laskuttamattoman talousveden osuus	17 %	15 %
Vesijohtoverkon uusiutumisaika(vuotta)	1182	258
Puhdistetun jäteveden laatu	90 %	90,4%
Laskuttamaton jätevesi	39,3 %	51,2 %
Jätevesiverkoston uusiutumisaika (vuotta)	779	283

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Lohjan vesi- ja viemärlaitos investoi kuluneena vuonna verkostoon ja vesitorniin, molemmat investoinnit olivat tarpeellisia etenkin vesitorni, joka varmistaa huoltovarmuutta ja veden tasaista saantia verkoston häiriöiden aikana. Verkoston saneeraus oli määrällisesti vähempää, koska vesitorni kulutti suurimman osan investointira-

hoista.

Toiminnallisiin muutoksiin vuoden 2024 aikana tuli pieniä muutoksia. Verkostojen kuntotutkimukseen rekrytoitiin uusi henkilö. Tämä on tärkeää ennalta tehtävää työtä, joka priorisoi verkostojen saneerausta. Viemärlaitoksen taksaan lisättiin uusi hulevesitaksa, joka nostaa kiinteistön käyttömaksua ja perusmaksua.

Laskuttamaton jätevesi jäi kauaksi valtakunnallisesta tasosta. Syy tähän on ulkopuolelta verkostoon tuleva hulevesi, mikä on Lohjalle suuri ongelma. On syytä huomata, että Lohjan vesi- ja viemärlaitoksen tulos vuonna 2024 oli negatiivinen. Pysyvästi negatiivinen tulos ei mahdollista riittäviä investointeja verkostoihin eikä hulevesiongelman ratkaisuun. Vesihuoltoverkoston osalta investoinnit ovat olleet pitkälti saneerauspainotteisia, mutta verkoston tekninen dokumentointi on edelleen osin puutteellista. Tämä vaikeuttaa käyttö- ja häiriötilanteiden hallintaa ja aiheuttaa lisäkustannuksia korjauksissa. Rakennusten ylläpidossa toteutettiin useita suunniteltuja korjauksia, mutta edelleen on kohteita, joissa korjausvelka kasvaa.

Merkittäviä positiivisia muutoksia: talousveden laatu, laskuttamattoman talousveden osuus, vesijohto- ja viemäriverkostoston uusiutumisaika ja puhdistetun jäteveden laatu verrattuna valtakunnan keskiarvoon.

4.2.2 Kaupunkikehitys

Kaupunkikehityslautakunta vastasi vuoden 2024 aikana useista strategisesti merkittävistä kehittämisprosesseista. Keskustavision ja asemanseudun kaavoitustyön eteneminen on edistänyt Lohjan pitkän aikavälin tavoitteita kestävän yhdyskuntarakenteen, vetovoimaisuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi.

Länsiradan kehittämishankkeen eteneminen sekä siihen liittyvät maankäytön suunnittelutoimet asemanseudulla osoittavat kaupungin aktiivisuutta ennakoivassa suunnittelussa. Kaavoituksen osalta yleiskaavatyöt ja asemakaavojen päivitykset tukevat keskustan ja palvelutaaajamien kehittämistä.

Toimintaympäristöä kuitenkin haastoi edelleen valmiiden yritystonttien niukkuus. Useat elinkeinoelämän investointitunnustelut jäivät konkreettisten neuvottelujen asteelle, koska sopivia alueita ei ollut osoitettavissa. Myös kaupungin sisäinen kyky vastata nopeasti tonttikysyntään on rajallinen, mikä rajoittaa Lohjan mahdollisuuksia hyödyntää kasvupotentiaalia täysimääräisesti.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Kaupunkikehityslautakunta vastasi vuoden 2024 aikana useista strategisesti merkittävistä kehittämisprosesseista. Keskustavision ja asemanseudun kaavoituksen eteneminen tukee Lohjan pitkän aikavälin tavoitteita kestävän yhdyskuntarakenteen, vetovoimaisuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi. Myös yleiskaavatyöt ja asemakaavojen päivitykset edistävät keskustan ja palvelutaaajamien kehittämistä.

Länsiradan kehittämishankkeen eteneminen ja siihen liittyvät maankäytön suunnittelutoimet osoittavat kaupungin ennakoivaa otetta, mutta hankkeeseen liittyvien riskien jättäminen tarkastelun ulkopuolelle herättää huolta.

4.2.3 Ympäristöterveyspalvelut

Ympäristöterveyspalveluiden tehtävänä on hoitaa lakisääteisiä ympäristöterveydenhuollon tehtäviä. Vuoden 2024 aikana ympäristöterveyspalvelut jatkoivat toimintaansa seudullisesti Karkkilan, Lohjan, Siuntion ja Vihdin alueilla. Vuoden aikana valittiin uudet viranhaltijat yhteen terveystarkastajan ja molempiin valvontaeläinlääkäriin virkoihin. Klinikkaeläinhoitaja irtisanoutui keväällä ja tähän vakanssiin ei palkattu uutta henkilöä. Henkilöstövaihdoksia tapahtui useissa viroissa.

Ympäristöterveyslautakunta vuoden 2024 toimintakatteen toteutuma ulkoisten ja sisäisten erien osalta toteutui 87,1 %. Toimintakate oli 48 368 euroa parempi kuin vuoden 2023 aikana.

Terveysuojelulain valvonnassa lisättiin tarkastusten määriä, joka näkyi suurempina terveysuojelulain maksutuottoina. Seurantarkastusten määrää lisättiin huomattavasti (250 %), koska elintarvikevalvonnassa oli havaittu puutteita. Tupakan myyntipisteiden määrä alueella väheni, mikä näkyi pienempinä maksutuottoina.

Vuoden 2024 alusta alkaen korotettiin eläinlääkärivastaanottojen asiakaskäyntien klinikkamaksua 20 %, koska maksua ei ole muutettu vuoden 2016 jälkeen. Eläinlääkärivastaanottokäynnit vähenivät 5 %, mutta korotetun klinikkamaksun seurauksena tuotto lisääntyi 10 %. Toimintakulut alittivat talousarvion noin 30 000 euroa tiukan kulukurin ansiosta kalusto-, tarvike- ja materiaalihankinnoissa sekä maksullisiin koulutuksiin osallistumisessa.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Toiminta on ollut tehokasta ja kulukuria on noudatettu. Tarkastusten määrää on lisätty ja asiakasmaksuja tarkistettu. Kuitenkin henkilöstöresurssit ovat niukat, eikä toiminnalle ole asetettu sitovia tavoitteita, mikä vaikeuttaa vaikuttavuuden arviointia.

4.3 Sivistys

Sivistyksen toimiala jakautuu kolmeen eri tulosityksikköön, jotka ovat varhaiskasvatus, perusopetus, sekä sivistyksen yhteiset palvelut. Vuoden aikana ei tehty merkittäviä muutoksia palvelujen tarjontaan. Toimiala alitti budjetin noin 2,3 miljoonalla eurolla. Tämä johtui valtakunnallisen kustannusten kasvun hidastumisesta, palkkakustannusten maltillisesta kasvusta sekä toimialan sisäisistä toimenpiteistä.

Sivistyksen toimialan palveluita kehitettiin kaupunkistrategian mukaisesti. Syksyllä 2024 aloitettiin valmistelut palveluiden järjestämiseksi vastaamaan tulevaisuuden tarpeita. Vuoden aikana luotiin yhtenäinen laadun ja asiakastyytyvyyden seurantaohjelma, jonka tulokset otetaan käyttöön vuonna 2025. Toimialalla pyrittiin vahvistamaan yhteistyötä lähialueen kuntien ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Kasvun ja oppimisen tulosalue onnistui toimimaan myönnettyjen resurssien puitteissa ja pysymään talousarviossa. Toimintakate oli noin 103,8 milj. euroa, mikä oli noin 2,28 milj. euroa alle talousarvion. Toimintatuotot ylittyivät noin 2,6 miljoonalla eurolla, erityisesti myyntituottojen ja tukien sekä avustusten osalta. Toimintakulut pysyivät lähes talousarviossa, ylitystä oli noin 0,3 milj. euroa. Henkilöstökulut ja palvelujen ostot ylittivät budjetin, kun taas materiaalihankinnat ja avustukset jäivät alle talousarvion.

Perusopetuksen toimintakate oli noin 60,43 milj. euroa, ja toimintakulut ylittyivät noin 1,06 miljoonalla eurolla. Erityistä tukea järjestettiin aiempia vuosia enemmän, ja kaupungin yhteisten pienryhmien rinnalle luotiin alueellisen pienryhmätoiminnan verkosto. Sivistyksenyhteisten palvelujen toimintakate oli noin 10,8 milj. euroa, ja toimintakulut alittivat talousarvion noin 680 000 eurolla. Nuorisotyö ja lukiokoulutus pysyivät talousarviossa.

Varhaiskasvatuksen tulosityksikön talous toteutui suurin piirtein talousarvion mukaisena. Toimintakate oli noin 32,6 milj. euroa, mikä oli noin 310 000 euroa alle talousarvion. Toimintatuotot ylittyivät noin 260 000 eurolla, erityisesti päivähoitomaksujen osalta. Toimintakulut pysyivät lähes talousarviossa, ylitystä oli noin 50 000 euroa. Henkilöstökulut ylittyivät noin 750 000 eurolla, vaikka varhaiskasvatus sai lisämäärärahaa 535 000 euroa.

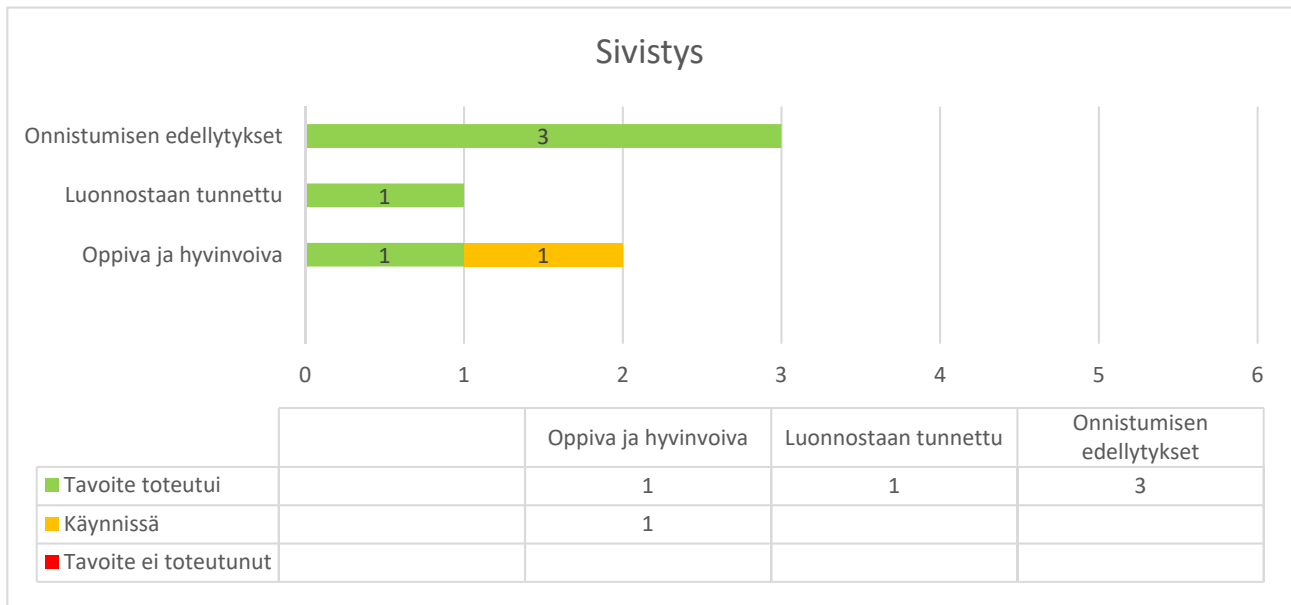
Varhaiskasvatuksen kustannukset nousivat erityisesti päiväkotitoiminnan ja henkilöstökulujen osalta. Kustannusten nousua selittävät lainsäädännön ja toimintaympäristön muutokset sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrän kasvu. Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen noususta johtuen tammikuussa 2024 perustettiin yksi lisäryhmä Linnaisten päiväkotiin ja elokuussa

kolme ryhmää lisää (Virkyby skolan, Ojamonharjun yhtenäiskoulu ja Oinolan päiväkot). Lisäksi elokuusta 2024 alkaen vakinaistettiin kieli- ja kulttuuriopettaja ja 3 lastenhoitajan tehtävää muutettiin varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviksi.

Henkilöstökulujen suureen ylitykseen vaikuttivat korkeat sairauspoissaolomäärät. Varhaiskasvatuksen sijaiskustannukset olivat 1,2 milj. euroa. Lohjan varhaiskasvatuksessa otettiin vuoden 2024 aikana käyttöön laatutekijät ja mittarit, kuten pedagogisen laadun digitaalinen arviointijärjestelmä Valssi, asiakastyytyväisyyskyselyt ja työhyvinvointikyselyt.

Yhteisten palvelujen tulosityksikön toimintakate oli noin 10,8 milj. euroa, mikä oli noin 370 000 euroa alle talousarvion. Toimintatuotot jäivät arvioidusta noin 300 000 eurolla, erityisesti tukien ja avustusten osalta. Toimintakulut alittivat talousarvion noin 680 000 eurolla, pääasiassa hankkeiden henkilöstökulujen osalta.

Nuorisotyö sai hankeavustuksia Aluehallintovirastolta ja paikallisilta säätiöiltä, mikä mahdollisti nuorisotyöntekijöiden palkkaamisen ja nuorisotyöpajan toiminnan jatkamisen. Nuorisotyön kävijämäärät ja kohtaamiset kasvoivat merkittävästi, ja nuorisotyö osallistui aktiivisesti erilaisiin hankkeisiin ja tapahtumiin. Lukiokoulutusta järjestettiin kolmessa eri yksikössä, ja opiskelijamäärä oli yhteensä noin 900. Pohjolanmäen rakennuksen peruskorjaus valmistui, ja opiskelijaparlamenttitoiminta käynnistettiin tukemaan opiskelijoiden osallisuutta.

Kuvio 10. Sivistys-toimialan tavoitteiden toteutuminen

Sivistyksen toimialueen tavoitteista toteutui viisi. Yksi tavoite oli määritelty käynnissä olevaksi, eli sen voidaan olettaa käynnistetyn, mutta tavoitetta ei ole saavutettu.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Sivistyksen kaikki alueet ovat pysyneet talousarvion tavoitteissaan. Huomioitavaa kuitenkin on valtuuston 10.4.2024 myöntämä lisämääräraha varhaiskasvatuksen tulosityksikölle. Suurimpana syynä lisämäärärahapäätökseen oli tarve tukea lakisääteisen toiminnan toteuttamista (510 000 euroa) muiden osuuden ollessa yhteensä 25 000 euroa. Tulosta paransivat myyntituotot (127 %), joihin sisältyvät myös tuet ja avustukset.

Strategisista toimialatavoitteista saavutettiin viisi. Yksi jatkuu vielä vuodelle 2025. Valtuuston hyväksymiä toimintasuunnitelmia oli hyvinvointisuunnitelma 2023-2025, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2023-2025, kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2023-2025. Valmistelussa oli ikääntyvien hyvinvointisuunnitelma. Henkilöstön hyvinvoinnin kehittämisryhmä jatkoi toimintaansa, ja koko kaupungin kattava Hyvinvoinnin akatemia käynnistettiin.

Tarkastuslautakunta katsoi kirjastopalveluiden vahvan panostuksen lasten ja nuorten lukutaidon vahvistamiseen ja kaupungin lukutaitostrategian toteuttamiseen onnistuneen hyvin. Lohjan lukutaitostrategia hyväksyttiin sivistystoimialan lautakunnassa kesäkuussa 2024. Valtakunnallisen e-kirjaston avautuminen kaikille Suomen kirjastojen käyttäjille on parantanut pääsyä kirjastojen digitaalisiin sisältöihin.

Hiiden opiston osalta huomattavaa oli Okka-säätiön myöntämä oppilaitosten kestävän kehityksen sertifikaatti 24.10.2024.

Yleinen kulttuuritoimi edisti kulttuuripalveluiden saavutettavuutta hankkimalla lisää Kaiku-korttien jakajia, kuten kaupungin maahanmuuttajapalvelut, Ohjaamo sekä HUS Lohjan sairaalan psykiatrisen erikoissairaanhoidon. Kulttuuri- ja vapaa-ajan lautakunnassa ja sivistyslautakunnassa hyväksyttiin Lohjan kulttuuripolku.

Kasvun ja oppimisen tulosalueen toiminta on toteutettu talousarvion mukaan kokonaisuutta katsoen. Nuorisotyö on hyötynyt saaduista avustuksista ja tuista. Nuorisotyön kävijämäärät kasvoivat huomattavasti vuoden 2024 aikana. Toiminnan voidaan myös katsoa tehostuneen vastaamaan nuorten elämän ilmiöihin entistä enemmän.

Lähitulevaisuudessa sivistystoimi tulee kohtaamaan usealla toimialueellaan suuria haasteita, joista yksi merkittävimmästä on lapsimäärän vähentyminen. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että toimialat ovat huomioineet tulevaisuuden näkymät toiminnassaan ja alkaneet valmistautua niihin jo nyt.

Lapsivaikutusten arviointi ei ole vielä juurtunut osaksi päätöksentekoa, vaikka se olisi tärkeä osa lapsiystävällistä kuntaa. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste oli korkea (90 % alle 3-vuotiaista). Henkilöstörekrytointi ja toimitilat aiheuttivat haasteita kasvaneiden lapsimäärien myötä.

4.4 Konserniyhteisö

Konserniohjaus on kunnassa järjestetty kuntalain 48 §:n mukaisesti. Konserniohjauksesta on annettu kaupunginvaltuuston hyväksymä konserniohje. Konserniohjeella ohjataan mm. valtuuston tytäryhteisöille asettamien omistajapolitiittisten linjausten sekä toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteuttamista. Konserniohjeessa on annettu tarkemmat määräykset lisäksi konsernin ohjauksen, seurannan, raportoinnin ja valvonnan järjestämisestä.

Omistajapolitiikan toteuttamisesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä vastaa konsernijohto. Konsernijohdon muodostavat kuntalain 48 §:n mukaisesti kaupunginhallitus, kaupunginhallituksen konserni- ja omaisuusjaosto ja kaupunginjohtaja. Kaupunginjohtaja vastaa kaupunkikonsernin toiminnan ja talouden yleisestä johtamisesta. Valtuusto päättää vuosittain talousarviossa merkittävimmille konserniyhteisöille omistajapolitiikan mukaiset vuosittaiset tavoitteet. Kaupunginjohtaja ja konsernijohdon viranhaltijat seuraavat kaupungin omistajapolitiikan toteutumista ja raportoivat siitä kaupunginhallitukselle säännöllisesti. Vuoden 2024 tilinpäätöksen kuntakonsernin tavoitteiden toteutuminen on esitetty kohdassa 1.6.3. Olennaiset konsernia koskevat asiat.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Tarkastuslautakunta pitää konserniohjauksen ja raportoinnin kehittymistä positiivisena, mutta huomauttaa, että valtuuston strategisten tavoitteiden toteumaa ei raportoida kattavasti. Poikkeuksena on Lohjan Energiahuolto Oy.

4.4.1 Lohjan Energiahuolto Oy Loher

Lohjan energiahuolto Loher	2024 (1000 €)	2023 (1000 €)	muutos-% 2023-2024
Liikevaihto	13516,8	14440,7	-6,4
Liikevoitto/-tappio	-364,1	1594,3	-122,8
Tilikauden voitto/tappio (ennen tilinpäätössiirtoja veroja)	-230,8	1334,1	-117,3
Henkilöstö	3,0	2,0	50,0
Suorite:			
- kaukolämmön myynti, MWh	138 038	140 629	-1,8

Loher toimitti lämpöä 452 loppuasiakkaalle yhteensä 138 083 MWh, mikä oli noin 1,8 % vähemmän kuin edellisvuonna (n. 2,5 GWh laskua). Myynti vastasi budjettia, ja uusia lämpösopimuksia solmittiin kolme. Syyskuussa 2023 Loher laski myyntitariffiaan 10 % maakaasukriisin hellitettyä.

Vuosi 2024 alkoi biokattilan vikautumisella loppiaisenä, ja joulukuussa kattila oli jälleen pois käytöstä noin kolme viikkoa. Korvaavana polttoaineena jouduttiin käyttämään maakaasua. Vikatilanteet heikensivät tulosta erityisesti tammi- ja joulukuussa, ja joulukuun kattilavika aiheutti merkittäviä korjauskustannuksia. Lisäksi Lohjan Biolämpö Oy:n lämmön tuotantokustannukset osoittautuivat arvioitua korkeammiksi, ja Loherin ostohintaa korotettiin noin 25 % loppuvuodeksi. Näiden tekijöiden seurauksena yhtiön tulos painui tappiolliseksi.

Loherin liikevaihto oli 13,5 milj. euroa, laskua 6,25 % edellisvuodesta. Energianhankinnan kustannukset nousivat noin 1,2 milj. euroa. Liiketappio oli 364 146,27 euroa (2,7 %), ja tilikauden tappio 230 561,17 euroa (1,7 %). Tulos jäi odotuksista. Yhtiön hallitus esittää, että osinkoa jaetaan 500 000 euroa. Liittymismaksuja kertyi 83 970 euroa, ja osakepääoma oli vuoden lopussa 300 000 euroa.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Loher tulouttaa konserniohjeen mukaan Lohjan kaupungille osinkoa, joka tuloutetaan kaupungin kassaan. Tarkastuslautakunnan mielestä olisi syytä pohtia, olisiko mahdollista toteuttaa investointirahasto, jonka pesämunaksi Loherin vuotuinen osinko voitaisiin osoittaa.

4.4.2 Lohjan Vuokra-asunnot Oy

Lohjan Vuokraasunnot Oy	2024 (1000 €)	2023 (1000 €)	muutos-% 2023-2024
Liikevaihto	13878,6	13918,0	-0,3
Liikevoitto/-tappio	-422,2	1412,0	-129,9
Tilikauden voitto/tappio (ennen tilinpäätössiirtoja veroja)	-1244,0	694,4	-279,1
Henkilöstö	11,0	11,0	0,0
Suoritteet:			
- huoneistot	1771	1771	0,0
- asunnon vaihdot, %	15,8	15,6	1,3
- tyhjäkäynnin määrä, euroa	768 183	589 555	30,3
- tyhjäkäynnin määrä, % liikevaihdosta	5,5	4,2	31,0

Lohjan Vuokra-Asunnot Oy omistaa yli 630 vuokratilokohdetta ja yhteensä lähes 1 800 asuntoa. Tilikauden liikevaihto oli 13 878 568,75 euroa ja laskua edelliseen vuoteen oli noin 39 400 euroa. Tilikauden liikevaihto pysyi lähes edellisvuoden tasolla, mutta asuntojen tyhjäkäynti kasvoi selvästi. Tyhjäkäynnistä osa johtui kaupungilta ja Y-säätiöltä välivuokratuista asunnoista. Yhtiö on tehnyt pitkään työtä tyhjäkäynnin vähentämiseksi, mutta tilannetta vaikeutti uusien vuokra-asuntojen valmistuminen ja asumistuen muutokset, jotka ovat erityisesti lisänneet perheasuntojen tyhjillään oloa.

Tilikauden kirjanpidollinen tulos jäi tappiolliseksi ja valtuuston hyväksymää poistosuunnitelmaa soveltaen yhtiön oma-pääoma on menetetty. Verotuksessa osa kuluista ei ollut vähennyskelpoisia vielä tilikauden aikana, mikä heikensi tulosta edelleen. Yhtiön rahoitusasema parani hieman, mutta pysyi edelleen negatiivisena. Lainoja nostettiin ja lyhennettiin suunnitelmien mukaisesti.

Vuoden aikana tehtiin vajaat 300 vuokrasopimusta, mikä on noin 16 % yhtiön hallinnoimasta asuntokannasta.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Yhtiön tilikausi oli tappiollinen, ja on todettava, että useita vuosia peräkkäin tappion tekeminen on riski. Tällä hetkellä olemme tilanteessa, jossa yhtiöllä ei ole enää omaa pääomaa.

Yhtiön pitkäaikainen vieraspääoma on varsin korkea, ja lainat erääntyvät viiden vuoden kuluttua. Vanhojen kiinteistöjen korjaus ei energiadirektiivin EPBD:n voimaan tullessa ole kannattavaa. Uudisrakentaminen on parempi vaihtoehto vanhojen kiinteistöjen purkamiselle, mutta se vaatii pääomaa.

Asuntojen tyhjäkäynti on lisääntynyt voimakkaasti, ja jos suunta jatkuu samanlaisena, yhtiön riskit kasvavat merkittävästi.

4.4.3 Lohjan Liikuntakeskus Oy

Lohjan Liikuntakeskus Oy	2024 (1000 €)	2023 (1000 €)	muutos-% 2023-2024
Liikevaihto	1 888,8	1 821,3	3,7
Liikevoitto/-tappio	-137,0	39,0	-451,3
Tilikauden voitto/tappio (ennen tilinpäätössiirtoja veroja)	-91,8	81,0	-213,3
Henkilöstö	63,0	60,0	5,0
Konserniavustus	4 624 680	4 417 650	4,7
Suoritteet:			
- Neidonkeidas kävijät	268 428	305 306	-12,1
- ohjattu liikunta, kävijät	98 611	85 566	15,2
- sisäliikuntatilojen käyttö, kävijät	435 919	420 594	3,6
- ulkoliikuntapaikkojen käyttö, kävijät	705 105	666 026	5,9
- jäähallin käyttö, kävijät	36 532	35 611	2,6
- Haikarin sauna, kävijät	23 530	22 749	3,4

Lohjan Liikuntakeskus Oy sai kaupungilta konserniavustusta 4,6 milj. euroa vuonna 2024, mikä oli noin 4,7 % enemmän kuin edellisvuonna. Myös liikevaihto kasvoi maltillisesti 1,89 miljoonaan euroon (kasvua 3,7 %). Toimintakulut nousivat noin 6,8 miljoonaan euroon (kasvua 3,9 %), erityisesti toimintakulujen kasvaessa uuden Tennarin kiinteistömässän vuoksi.

Henkilöstökulut pysyivät lähes ennallaan, noin 2,0 miljoonassa eurossa, vaikka palkankorotuksia tehtiin. Niiden osuus kokonaiskuluista laski hieman (29,3 %), ja ulkopuolisten palvelujen käyttö väheni. Sairauspoissaolot vähenivät merkittävästi edellisvuoteen verrattuna.

Tutkimus- ja kehittämismenot pysyivät lähes ennallaan, noin 25 000 eurossa. Ne koostuivat pääosin Neidonkeitaan lakisääteisistä allasvesitutkimuksista ja vapaaehtoisista pintojen puhtausnäytteistä.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Liikuntakeskus kilpailutti kuntosalioperaattorin. Valituksi tuli lohjalainen Aplico, konsernijaoston ohjeistuksen mukaisesti. Tarkastuslautakunnassa on herännyt kysymys, oliko konsernijaostolla oikeutta vuokrata Tennarin tiloja ulkopuolisille yrittäjille ilman kaupunginhallituksen päätöstä. LLLK Oy:n tehtävänä on tuottaa liikuntapalvelut Lohjan kaupungille omana palveluna. Päätöstä siitä, että kaupunki rakentaa tilat yksityiselle operaattorille ei ole luettavissa asiakirjoista.

Liikuntakeskuksen tehtävänä on ollut tuotteistaa toimittamansa palvelut, toivottavasti tuotteistus toteutuu pikaisesti.

Ote LLLK Oy:n toimintakertomuksesta:

”Tennarin ja Järnefeltin liikuntahallin rakennusprojektit ovat osoittaneet selkeitä puutteita yhteistyössä käyttäjän (Lohjan Liikuntakeskus Oy) ja rakennuttajan eli Lohjan kaupungin välillä. Erityisesti tämä korostunut urakoiden luovutuksen yhteydessä. Projektipäällikkö on käytännössä ”kadonnut” avainten luovutuksen yhteydessä. Tämä on aiheuttanut turhia kustannuksia, henkilöstöresurssien hukkakäyttöä ja tilojen käyttöönotto on tarpeettomasti viivästynyt. Nämä tulisi tulevaisuudessa välttää.”

Tarkastuslautakunta pohtii, onko tarpeellista ylipäättään pitää yllä kahta keskenään ristiriitaista organisaatiota, mikäli ongelmat ovat jo kärjistyneet sitaatissa kuvatulla tavalla.

Tilinpäätöksessä todetaan, että yhtiön jakokelpoinen vapaan oman pääoman osoittama 1.056.783,72 euron suuruinen jakokelpoinen vapaaoma pääoma käytetään seuraavasti: Tilikauden voitto siirretään voitto/tappio tilille, eikä osinkoa jaeta. Lohjan liikuntakeskus on voittoa tavoittelematon yhtiö, jonka taseeseen ei ole tarkoituksenmukaista kerätä tuottoja. Koska Lohjan kaupunki myöntää vuosittain konserniavustuksen, avustusta myönnettäessä on huomioitava vahva tase.

4.4.4 Lohjan Liikuntahallit Oy

Lohjan Liikuntahallit Oy	2024 (1000 €)	2023 (1000 €)	muutos-% 2023-2024
Liikevaihto	465,5	445,7	4,4
Liikevoitto/-tappio	-78,2	-91,1	-14,2
Tilikauden voitto/tappio (ennen tilinpäätössiirtoja veroja)	1,5	-11,5	-113,0
Henkilöstö	5,0	5,0	0,0
Suoritteet:			
- kävijät	165 649	121 102	36,8

Lohjan Liikuntahallit Oy:n liikevaihto oli vuonna 2024 465 522 euroa. Lohjan Liikuntahallit Oy:n liikevaihto kasvoi hieman edellisvuodesta ja tilikausi päättyi pienelle voitolle. Yhtiön toiminta painottui Tennarissa järjestettyihin ryhmäliikuntatunteihin. Keväällä viikoittaisia ohjattuja tunteja oli 15 ja syyskaudella määrä nousi 30:een tanssisalin avaamisen myötä. Senioriliikunta siirtyi syksyllä Sport Aplicon kuntosalille.

Palloiluhallin käyttö oli tasaista, lukiosalin käyttöaste nousi. Salibandyottelut keräsivät noin 100–150 katsojaa. Kampailutilojen käyttö kasvoi syksyllä, kun Tennarin liikuntatiloja alettiin käyttää myös Mäntynummen koulun liikuntatunteihin. Tilat olivat käytössä kolmella eri koululla.

Sisätenniskenttien käyttö lisääntyi erityisesti aamuisin. Hallissa järjestettiin liigapelejä ja juniorikilpailuja. Uudet tilat – tanssisali ja monitoimisali – otettiin käyttöön kesällä. Monitoimisali toi huomattavan lisäyksen lasten harrastustoimintaan ja siellä järjestettiin suuri voimistelukilpailu. Tanssisalissa liikkuivat päiväsaikaan seniorit ja iltaisin työikäiset.

Syyskuussa järjestettiin Tennarin uudistuksen avajaiset. Cafe Pukkari ja asiakaspalvelupiste avattiin elokuussa. Asiakaspalvelusta vastasi arkisin Liikuntakeskuksen henkilöstö ja muina aikoina Cafe Pukkarin henkilökunta.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Tilinpäätöksessä todetaan, että yhtiön jakokelpoinen vapaan oman pääoman osoittama 746 615,49 euron suuruinen jakokelpoinen vapaa oma pääoma käytetään seuraavasti: Tilikauden voitto siirretään voitto/tappio tilille, eikä osinkoa jaeta.

Myös Lohjan liikuntahallit Oy on voittoa tavoittelematon yhtiö, jonka taseeseen ei ole tarkoituksenmukaista kerätä tuottoja. Tulisi harkita, että yhtiö maksaisi Lohjan kaupungin myöntämät pääomainat takaisin kaupungille, sillä ei ole perusteltua syytä pitkittää takaisinmaksua.

5 Muut havainnot

5.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Yleistä hyte-toiminnasta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (hyte) on kunnille tärkeä tehtävä sote-uudistuksen jälkeen, koulutuksen rinnalla. Tavoitteena on lisätä väestön tyytyväisyyttä ja vähentää terveydenhuollon kustannuksia. Työtä tehdään yhteistyössä kuntien ja hyvinvointialueiden välillä, mutta työnjako on ollut osin epäselvää.

Vuoden 2024 lopussa tehdyn valtakunnallisen kyselyn mukaan yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueiden välillä kaipaa parannusta. Vain 18 % kuntaedustajista kokee kumppanuuden ja vuorovaikutuksen toteutuvan hyvin. Länsi-Uudenmaan alueen arviot olivat maan heikoimpia. Yhteistyön haasteina nähdään yhteisten tavoitteiden ja tilannekuvan puute, heikko tiedonkulku, resurssivajeet ja hyvinvointialueiden saneleva toimintatapa. Positiivista on, että juuri hyte-toiminnassa on koettu eniten kehitystä.

Järjestöt voivat hakea hyte-statusta, jolloin ne voivat käyttää kunnan tiloja maksutta, jos toiminta on voittoa tavoittelematonta ja edistää hyvinvointia. Digitaalinen viestintä ei aina tavoita järjestöjä, jotka toivovat henkilökohtaisempaa vuorovaikutusta. Järjestöt voivat myös hakea avustuksia esimerkiksi yksinäisyyden vähentämiseen ja yhteisöllisyyden lisäämiseen, ja näistä mahdollisuuksista tulisi viestiä laajemmin.

Valtio maksaa kaupungille onnistuneesta hyte-toiminnasta tiettyjen prosessi- ja tulosindikaattorien mukaan. Prosessi-indikaattorit kuvaavat kaupungin voimavaroja ja toimenpiteitä, joilla haetaan vaikuttavuutta ja koordinoitua. Niitä on eri toiminta-alueilla useampia: 1. kuntajohto (5), 2. liikunta (5), 3. perusopetus (4) ja 4. kulttuuri (1). Tulosindikaattorit kuvaavat kahden viimeisimmän vuoden tietojen erotusta. TEA-viisari (TEA = terveyden edistämisen aktiivisuus) osoittaa kunnista kerätyt tulokset.

THL laskee keräämiensä tietojen pohjalta hyte-kertoimen, joka määrittelee tuen suuruuden. Valtio maksaa kunnille tukea onnistuneesta hyte-toiminnasta prosessi- ja tulosindikaattoreiden perusteella. Prosessi-indikaattorit kuvaavat kaupungin toimia eri sektoreilla (kuntajohto, liikunta, perusopetus, kulttuuri). Tulosindikaattorit mittaavat kehitystä kahden vuoden ajalta. THL:n laskema hyte-kerroin määrittää tuen määrän. Vaikka tuki ei ole korvamerkittyä, olisi perusteltua kohdistaa osa siitä edelleen hyte-työhön.

Hyte-työ Lohjalla

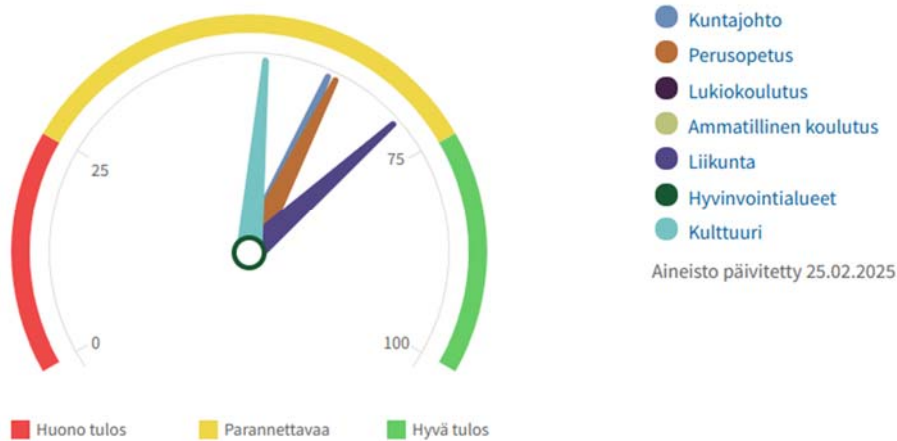
Lohjalla hyte-jaosto kaupunginhallituksen alaisuudessa johtaa ja koordinoi toimintaa. Jaoston puheenjohtajan ja koordinaattorin lisäksi työssä on mukana poikkihallinnollinen hyte-nyrkki, jossa on asiantuntijoita liikunnan, kulttuurin, päihdetyön sekä lasten ja nuorten kanssa tehtävän työn piiristä. Lisäksi hyte-toimintaa tehdään yhteistyössä esimerkiksi seurakunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhteistyö pyritään pitämään tiiviinä ja yhteisiä palaverieita on usein. Hyvinvointisuunnitelmia ja -raportteja laaditaan laajalla alalla, rakenteet näyttäisivät olevan kunnossa ja kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä pyritään monipuolisesti vaalimaan. Tavoitteena on kaupunkistrategian mukaisesti kasvava elämästä nauttivien lohjalaisten joukko.

Vaikka paljon tehdään, mittareita laaditaan ja tuloksia seurataan, kaikilla ei mene hyvin. Työterveyden kulut ovat nousseet merkittävästi. Mielen terveyden häiriöt ovat nousseet sairauspoissaolojen suurimmaksi syyksi. Samanaikaisesti työhyvinvointikyselyn (vastausprosentti 72) tulokset ovat kautta linjan parantuneet.

Vuoden 2024 alussa alettiin laatia työturvallisuutta koskevat riskienarvioinnit WPro-työturvallisuusjärjestelmään. Järjestelmä tunnistaa ja mahdollistaa nopean puuttumisen työturvallisuutta vaarantaviin tekijöihin. WPro-järjestelmän kautta tehtiin 2024 yhteensä 1011 työturvallisuusilmoitusta. Edellisvuoteen verraten kasvu oli yli 40 %. Eniten työturvallisuusilmoituksia tehtiin sivistystoimialalla, niiden osuus oli kaikista ilmoituksista 89,6 %. Tyypillisin ilmoituksen tekijä oli koulunkäynninohjaaja, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja tai opettaja. Suurin osa ilmoituksista kirjattiin riskiluokkaan III (kohdallinen riski) viisiportaisella asteikolla. Yleisimpinä vaaratilanteina korostuivat väkivalta- ja uhkatilanneilmoitukset. Väkivalta oli näkyvin työturvallisuusuhka erityisesti sivistystoimialalla. Kyseessä voi olla raapiminen, pureminen, sylkeminen, lyöminen tai potkiminen.

Yläkouluikäisten nuorten häiriökäyttäytyminen koulujen piha-alueilla kouluajan ulkopuolella ylitti uutiskynnyksen 2024 monesti. Yleinen levottomuus oppitunneilla on lisääntynyt. Koulunkäynninohjaajien lukumäärä laski vuodesta 2023 (133) vuoteen 2024 (101), eli 32 oppilaanohjaajan vähennys.

Kaikki sektorit : Lohja 2024

Kuvio 1. Lohjan kaupungin kaikkien sektoreiden tulokset Terveydenedistämisenaktiivisuuden viitekehysten (TEA) -mukaan. (Lähde: teaviisari.fi)

Kaikki sektorit : Lohja 2024

	Lohja	Helsinki-Uusimaa	Koko maa
Kaikki sektorit	62	70	70
Kuntajohto	60	87	83
Perusopetus	61	62	64
Lukiokoulutus	..	67	67
Ammatillinen koulutus	..	62	66
Liikunta	70	69	69
Hyvinvointialueet	..	65	59
Kulttuuri	52	71	72

Kuvio 2. Lohjan kaupungin kaikkien sektoreiden tulokset Uuteenmaahan ja kokoa Suomeen verrattuna (Lähde: teaviisari.fi)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan kuntien tiedonkeruu toteutetaan kahden vuoden välein keräämällä tietoja eri toimialojen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen eteen tehdystä työstä. THL:n mukaan tietopyynnöt toimitetaan kuntiin toimialojen vastuullisille viranhaltijoille. THL:n oletamus on, että tietopyyntölomaketta käsitellään toimialan johtoryhmissä tai kunnan johtoryhmässä.

Tarkastuslautakunnan arviointi:

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) rakenteita on kehitetty suunnitelmallisesti. Lohjan kaupungissa hyte-työtä on vahvistettu rekrytoimalla vakituinen koordinaattori ja osallistamalla Länsi-Uudenmaan hyvinvointitietohankkeeseen, jonka tuloksena kehitettiin yhteinen tiedolla johtamisen työkalu (HYTE-Data-käsikirja). Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat pysyneet kehittämiskohteina.

Nuorten ja lasten pahoinvointi on huolenaihe, vaikka samalla pitää muistaa, että suurin osa nuorista ja lapsista voi hyvin. Herää kysymys, olisiko parempi, jos kouluterveydenhoitajat, -kuraattorit ja -psykologit toimisivat kaupungin palkkaamina sivistystoimessa. Asia on kuitenkin lainsäädäntökysymys, eikä siten Lohjan kaupungin päätösvallassa.

6 Tarkastuslautakunnan esitys

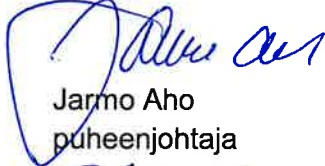
Tarkastuslautakunnan esitys kaupunginvaltuustolle

Kuntalain 121 §:n mukaan kaupunginhallituksen on annettava valtuustolle lausunto toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Tarkastuslautakunta esittää valtuuston päätettäväksi, että kaupunginhallitus, lautakunnat ja muut tilivelvolliset ottavat huomioon arviointikertomuksessa esitetyt havainnot ja että kaupunginhallitus antaa lokakuun 2025 loppuun mennessä vastineen valtuustolle ja tarkastuslautakunnalle, mihin toimiin havaintojen johdosta on ryhdytty.

7 Arviointikertomuksen hyväksyminen

LOHJAN KAUPUNGIN TARKASTUSLAUTAKUNTA

Lohjalla 21.05.2025

Jarmo Aho
puheenjohtaja

Jarmo Malinen
jäsen

Paul Packalén
jäsen

Liisa Jääskeläinen
varajäsen

Merja Eräpolku
varapuheenjohtaja

Susanne Sjöblom
jäsen

Pirjo Riikonen
jäsen